

President Reagan kirjutas alla Balti Vabaduspäeva seadusele Eestlaste, lätlaste ja leedulaste hiigeltoõ kandis vilja

Balti Vabaduspäeva resolutsioon läks ühehäälselt läbi Ühendriikide Esindajatekojas 14. juunil ja samal päeval kirjutas president Ronald Reagan alla rahva seadusele Public Law 97 196 kuulutades 14. juuni Balti Vabaduspäevaks. See seadus toob maailma fookusse Balti riikide illegaalse okupeerimise ja sadade tuhandete süütute eestlaste, lätlaste ja leedulaste saatuse, kes vägivaldselt küüditati Siberi orjalaagritesse.

Balti Vabaduspäeva eeltoõd algasid pool aastat tagasi kui Balti Vabadusliit koostöös Hannaford PR firmaga külastasid National Security Councili ja International Communication Agency't. Võeti ka kontakti Välisministeeriumi ja Valge Majaga ning IRO USA esindaja Jean Kirkpatrickuga.

Kõikidest USA riigi asutustest saadi pooldav seisukoht Balti Vabaduspäeva loomiseks. Hannaford PR firma esindaja pr. **Leslie Dutton** viibis mitmel korral Washingtonis, kus ta juhatas eeltoõd. Külastati senati ja esindajatekoja liikmeid et saada küllalt käendajaid. Seaduse läbiviimiseks oli vaja 35 käendajat Ühendriikide Senatis ja 218 käendajat Esindajatekojas.

Balti Vabaduspäeva läbiviimiseks töötasid koos Balti Vabadusliidu ja Hannaford PR Washingtoni bürooga Lithuanian American Community (Leedu Ameerika Ühiskond) eesotsas **Vyatautas Kutkusega** Dearborn Michiganiist, kes on Leedu Ameerika Ühiskonna president, ja **Ausra Zerr** Philadelphia Pennsylvaniast, kes on Leedu Ühiskonna poliitilise osakonna abiesimees.

Suurt abi andsid veel Leedu Informatsiooni Keskuse esimees **Ginda Danusis** Brooklyn New Yorgist, Washingtoni Leedu Ameerika Ühiskonna liikmed **Linos Kojelis** ja **Viktor Nakas**, Lithuanian Youth Association president **Diana Penkins** Washingtonist ja paljud leedu organisatsioonide liikmed.

Lätlastest töötas aktiivselt kaasa Läti Keskorganisatsiooni Latvian American Association (ALA) esimees **Gunnars Meierovičs**.

Lätlastest võtsid veel aktiivselt osa juhatahes teisi A. **Lamberg**

Bostonist, kes korraldas sääl küüditamise mälestusaktuse.

Balti Vabadusliidu kaudu saadi Bostoni aktusele kõnelema USA Valisministri abi inimõiguste alal **Melvyn Levitsky**. Säälsel aktusel nimetati, et senaator **Teddy Kennedy** keeldus ühinemast Balti Vabadusliidu resolutsiooniga. Samuti keeldus resolutsiooniga ühinemast senaator **Alan Cranston** Kaliforniast, kelle bürood külastasid **Viivi Piirisild**, dr. **Ansis Blakis** (läti) ja **Jouzo Kojelis** (leedu).

Lätlastest juhatasid aktsiooni veel **Ingmars Bergmanis** Chicagost, Läti Keskorganisatsiooni (ALA) välisinformatsiooni juhataja **M. Monteniaks** Clevelandist ning kirikuõpetaja **Lamberts St. Petersburgi** Floridast.

Ühendatud Balti Komitee asjaajaja **Jaan Elias** võttis aktiivselt osa külastajadest Esindajatekoja liikmete büroodesse koos leedu noortega. Leedu noorte organisatsiooni liikmed külastasid kuude viisi Washingtonis rahvaesindajaid, küsides nende abi Balti Vabaduspäeva läbiviimiseks. Üle ameerika mandri baltlased külastasid, helistasid ja saatsid telegramme oma asukoha esindajatele.

Eestlastest saatsid telegramme ja külastasid oma rajooni esindajaid Los Angelesest **ERKÜ** ja Balti Vabadusliidu liikmed **Avo Piirisild** ja **Viivi Piirisild** ning **Heino Nurmberg**. Los Angelesest võtsid aktsioonist veel aktiivselt osa Los Angelese Eesti Seltsi esimees **Bernard Nurmisen** ja Eesti Republikaande Seltsi esimees **Aino Lauri**.

San Franciscost organiseerisid telegrammeid saatmise aktsiooni **ERKÜ** Lõuna Peavolinik **Heino Jõgis**, SF Võitlejate Ühingu esimees **Uno Veidemann** ja **Leo**

Keenberg ning **Kaljo Popp** Baltimorest, **Henn Rebane** Floridast, **Heiki Parts** Schnectadyst ja palju teisi. Tugevat majanduslikku toetust Balti Vabaduspäeva läbiviimiseks andsid Vancouveri eestlased eesotsas **Enno Lepnurne** ja **Richard Sukmitiga**.

Resolutsioon võeti vastu ühel häälel

Ennem hääletamisele tulekut Esindajatekojas olid Balti Vabaduspäeva käendajaks 40 Senaatorit ja 229 Esindajatekoja liiget. Seadus tuli hääletamisele alles 14. juuni hommikul, kuna Esindajatekoda oli päevade viisi kibeas vaidluses riigi eelarve läbiviimisega. 14. juuni varahommikul Colorado esindaja **Pat Schroeder** esitas Balti Vabaduspäeva resolutsiooni S.J. Res. 201. Balti Vabaduspäeva puhul võtsid veel sõna resolutsiooni käendaja **Henry Hyde**, **E. Derwinski** ja **Nelligan**. Ühel häälel võeti vastu Res. 201 kuulutades 14. juuni Balti Vabaduspäevaks.

Presidendi proklamatsioon

President Ronald Reagan avaldas samal päeval proklamatsiooni, mis ütleb:

Leedu, Läti ja Eesti kaotasid oma iseseisvuse, kuna Nõukogude Vene ja Natsi-Saksamaa tegid omavahel kuritahtliku lepingu, kus Hitler andis Stalinile kolm Balti Vabariiki kingiks ja sai vastutasuks vabad käed hävitada Poola ja kindlustatud idarinde et Hitleril oleks võimalik alustada sõda lääne demokraatlike riikide vastu. Selle tulemusena sajad tuhanded baltlased küüditati Nõukogude Venesse, kus paljud surid vangilaagrites ja sunnitööd.

Ameerika Ühendriikide President Ronald Reagan tervitamas Eesti Vabariigi esindajat **Ernst Jaaksoni** diplomaatiliste esinduste juhtide (Chiefs of Mission) ametlikul vastuvõtul Valges Majas Washingtonis

14. juuni oli tume päev, kus baltlased kaotasid oma kodud ja töökohad ning kodumaa. Täna mõned, kes pääsesid massilisest küüditamisest on Ühendriikide kodanikud. Nende soov paremaks tulevikuks Eesti, Läti ja Leedu on toonud uue tähenduse meile ja meie soovile et vabadus oleks kõigil inimestel. Ühendriigid pole kunagi 41 aasta jooksul tunnustanud vägivaldselt Balti riikide okupatsiooni Nõukogude Vene poolt.

Meie riik pühendab ennast idealismile ja soovib, et kõikidel inimestel on õigus inimõigustele ja vabadusele ja tänasel erakordsel päeval meie loodame et vabadus saab ka osaks julgetele inimestele Eestis, Lätis ja Leedus.

Ühendriikide Esindajatekoda on annud autoriteedi resolutsiooni S.J. 201 kaudu ja soovinud, et Ühendriikide president proklameerib 14. juuni Balti Vabaduspäevaks. Nüüd siis mina, **Ronald Reagan**, Ühendriikide president, proklameerin 14. juuni 1982 Balti Vabaduspäevaks. Ma soovin, et Ühendriikide kodanikud toetavad, usuvad ja loodavad, et Läti, Leedu ja Eesti kodanikud saavad kord rahulikul viisil tagasi demokraatliku korra ja saavad ise valida oma riigikorra.

Tunnistajate juuresolekul ma kirjutan alla seadusele 14. juunil 1982. aastal ja Ühendriikide seisvuse 206.aastal.

Ronald Reagan

New Yorgi Eesti Peakonsulaadi teadaanne:

Dr. Aarand Roos jõudis neil päevil Rootsist New Yorki, kus ta on nimetatud E.V. konsuli kohale arvates 1. juulist.

*

Eloloolised andmeid konsul A. Roosi kohta ilmusid „Teatajas“ nr. 10, 1982.

Vello Salum vabastatud

Kodumaalt tulnud usaldusväärse teatel, nagu meile kinnitatakse, on kirikuõpetaja **Vello Salum** välja lastud Jämejala vaimuhaiglast, kuhu ta saadeti pärast piinarikast ülekuulamist Tallinnas oma loenguteksti pärast „Kirik ja rahvas“, mida levitati artiklina. Vello Salum oli Ambla koguduse õpetaja ja loeng oli mõeldud kirikuõpetajate (kaugõppe) kursuse jaoks. Õpetajaamet luba on nüüd Salumilt ära võetud.

GÖTEBORGET

Göteborgi Eesti Maja

on avatud kõigile eesti pensionäridele 9. aug. ja 23. aug. kell 11.00. Kohv kõigile tasuta. Kohvikorvaline ise kaasa võtta.

Teataja

7.8.1982

Murdlnained Atlandil

Lääne-Euroopa ja Ühendriikide vahelised vastuolud, mida oleme käsitlenud juba paaril korral sel aastal „Teataja” juhtkirjades käesoleval aastal (nr. 6 – „NATO on lõõgijõuline”, Probleemid lähendatavad” ja nr. 9 – „Majandus ja poliitika”), on suve jooksul kujunenud nii teravaks, et sellele küsimusele on jälle põhjust omistada tähelepanu.

Nüüd on poliitilised ja sõjalised probleemid tagaplaanile jäänud, kuna peaarõhk pannakse majanduslikele ja tehnilistele küsimustele. Eurooplasi on ärritanud eelkõige Washingtoni hoiak Siberist Lääne-Euroopasse ehitatava gaasijuhtme küsimuses, kuid ka see, et USA määras tolli Euroopast toodavale terasele. Samaaegselt viib USA ise vilja N. Liitu ega katsetaj sellest loobuda.

Tõeliseski tüllumäng on aga gaasijuhe. Varem president Reagani valitsus keelas ameeriklastel viia seadmeid, mida on vaja selle juhtme juures. Kuid nüüd on Ühendriikide valitsus keelanud ka euroopa ettevõtetele nende seadmete, rootorite, turbiinide jne., väljaveo N. Liitu. Euroopa ettevõtteid valmistavad – ja on osalt juba valmistanud – neid seadmeid ameeriklastelt saadud litsentside alusel.

Lääne-Euroopa riigid eesotsas Lääne-Saksamaa, Prantsusmaa ja Inglismaaga, on süüdistanud, et niisugune keelu alla panemine litsentse andnud Ühendriikide poolt ei ole kooskõlas rahvusvahelise õigusega. Ameeriklased omalt poolt väidavad, et seadmete väljavedu N. Liitu ei ole kooskõlas litsentse andnud ameerika ettevõtete ja seadmeid valmistavate Euroopa ettevõtete vahel tehtud lepingutega.

Kummal on õigus, on esialgu selgitamata. Selgitust aga otsitakse. On aga mõne võrra üllatav, et niisugused elementaarsed asju ei selgitatud juba palju varasemas järgus, nii et oleks olnud võimalik vältida vastuolusid.

Gaasijuhtme ehitamine on Lääne-Euroopa ettevõtetele tähtis majanduslikult ja ka tööpuduse vähendamiseks. On ju Lääne-Euroopas miljonid töötud töölis, mis on raskeks ühiskondlikuks probleemiks. Ja töötute arv on näiteks Inglismaal, Prantsusmaal ja Lääne-Saksamaal pigem kasvamas kui vähenemas. Pärle selle ähvardab näiteks niisugused hiigeltetvõtteid, nagu Lääne-Saksa AEG Telefunken pankrotti, kui nad ei saa loodetud seadmete tellimisi gaasijuhtme jaoks.

President Reagan on andnud mõista, et gaasijuhtme seadmeid andmine N. Liidule tuleb ära keelata selle tõttu, et avaldada survet Moskva Poola küsimuses. Kui sõjaseisukord Poolas kaotatakse, võiks ka lääne järeleandmisi teha. Kuid need lubadused, mida Poola kommunistlik diktaator, kindral Jaruzelski, on andnud, ei

ole küllaldased, et Washington võiks neid arvesse võtta.

Teiseks tähendaks maagaasi vastuvõtmine Lääne-Euroopa muutumist sõltuvaks N. Liidust. Sellele on m.h. Lääne-Saksa liidukantsler Helmut Schmidt vastu vaieldud, et sel juhul Lääne-Saksamaa saaks ainult 5-6% oma energiat N. Liidust. See arv võib tunduda väikseks, kuid tegelikult ta siiski nii väike ei ole.

Kolmandaks on ameeriklased juhtinud tähelepanu ka sellele, et oma maagaasiga saaks N. Liit võrdlemisi suuri sissetulekuid, mis võimaldaks tal senisest veelgi hoogsama relvastumise. Sellele väitele pole seni keegi vastu vaieldud.

Juba eelöeldu näitab, et kõik asjaosalised riigid ajavad oma kasu taga. Nende ristuvate huvide kokkusobitamine ei ole kergemaid ülesandeid, eriti kuna igalühel ka majanduslik panus on suur. Võib-olla veel liideldes on väidetud, et lääneriikide omavahelised suhted ei ole kunagi pärast Teist maailmasõda olnud nii halvad kui nüüd. Sellega kaasuvad vastastikused süüdistused, millest igahühes on ka terake tõtt.

Samaaegselt on aga üle Atlandi käimas ka telgitagused läbirääkimised ühise joone leidmiseks. On aga selge, et see võtab võrdlemisi pika aja. Intressiprotsendi langeamine Ühendriikides, mis mõjutab tervet maailmamajandust, on samuti võrdlemisi raske ülesanne. Siberist Lääne-Euroopasse ulatuv gaasijuhe on võib-olla veelgi raskem probleem.

On väga tõenäoline, et Ühendriikide praeguse energilise presidendi Reagani ajal, nii positiivne kui ta ka meie seisukohast ei näi, kokkuleppele veel ei jõutagi, vaid tuleb ehk oodata uue presidendi võimuletulekut.

ER

Oleme jätkuvalt Eesti Vabariigi kodanikud

omab see riikondamine siiski toimet ja nimelt vägivalla olukorras asuvate isikute suhtes kogu NSVL-u territooriumil. See faktiline efekt kestab kuni õigusliku olukorra taastamiseni. Kuna aga Rootsi ametiasutused on aktsepteerinud olukorra, et Nõukogude Liit andis Eesti kodanikele Nõukogude Liidu kodakondsuse, siis on tekkinud praktiliselt meile mitmekordse kodakondsuse probleem.

Artur Taska väidab, et mitmekordse kodakondsuse puhul on rahvusvahelises õiguses väljakujunenud kaks põhimõtet: Isikut, kes omab mitut riikkondsust, vaatleb igaüks neist riikidest kui oma kodanikuks. Seejuures leiab rakendamist põhimõte, et riik ei paku diplomaatilist kaitset sellele oma kodanikule selle riigi vastu, kus sama kodanik samaaegselt omab varasemat riikkondsust.

Teine põhimõte on see, et isik, kes omab mitut riikkondsust, võib kolmandas riigis ainult selle riigi kaitset leida, kus ta elukohta oma või muudu tegelikult ja ligidases seoses seisab. Sellest põhimõttest lähtudes lahendatakse ka sõjaväeteenistuse kohustus nende isikute suhtes, kes omavad mitme riigi kodakondsust – sõjaväeteenistuse kohustus tuleb täita vastaval isikul oma asukoha riigis.

Artur Taska tõstatab küsimuse, mis meid kõiki puudutab: Kas Eesti Vabariigi kodanike eesti riikkondus on lõppenud selle faktilise olukorra tõttu, et Eesti Vabariigi territoorium on okupeeritud võõraste vaenulike sõjajõudude poolt juba alates 16. juunist 1940.a. ning et Eesti Vabariigi põhiseadusepärased riigiorganid ei saa samast ajast alates Eesti Vabariigi territooriumil oma funktsioone täita?

Autor annab oma küsimusele ka vastuse:

Kuna Eesti Vabariigi okupeerimine ja annekteerimine NSVL-u poolt toimus rahvusvahelise õiguse vastaselt ning moodustab enesest vägivalla akti ja kuna Eesti Vabariik rahvusvahelise õiguse mõttes ei ole lakanud olemast, siis ei lõpetata Eesti okupeerimine Eesti riikkondsuse kuulunud kodanike riikkondsust. Järelikult tulime pagulusse Eesti Vabariigi kodanike-na.

Kuid Eesti Vabariigi Kodakondsuse seadus ütleb, et Eesti Vabariigi kodanik ei või olla ühel ajal mõne teise riigi kodanik. Järelikult meie Kodakondsuse seadus

ei lubanud mitmekordset kodakondsust. Sellest juriidilisest olukorrast lähtudes tõstatab A. Taska rea probleeme ja leiab rahvusvahelise õiguse seisukohast ka lahendusi neile probleemidele. Nende juures peatumine ei ole praegusel juhul aga oluline, sest need probleemid on lahendanud Vabariigi President ja Vabariigi Valitsus eksiilis. See on toiminud pärast A. Taska rahvusvahelise õiguse loengutesarja lõpetamist ja selle tõttu see Vabariigi Presidendi otsus puudub A. Taska raamatust.

Kodakondsuse seaduse muutmise ja täiendamise seaduse andis Vabariigi President dekreedina 1. aprillil 1957. aastal. Selle dekreediga muudetakse ja täiendatakse Kodakondsuse seadust nii, et selle seaduse 1. paragrahvi 2. lõik ja 23. paragrahv ei kuulu kohaldamisele olukorras, mis on tingitud Eesti Vabariigi territooriumi okupeerimisest võõra riigi poolt. See seadus kuulub kohandamisele arvates 21. juunist 1940. Sellele dekreedina antud seadusele on alla kirjutanud August Rei. Peaminister Vabariigi Presidendi ülesandis; Johannes Sikkar, Peaministri asetäitja ja Aleksander Warma, Väliminister Kohtuministri ülesandis.

Selle seaduse alusel ei tule siis kohaldamisele Kodakondsuse seaduse 1. paragrahvi 2. lõik, mis kõlab nii:

Eesti kodanik ei või olla samal ajal mõne teise riigi kodakondsuses.

Samuti ei tule kohaldamisele 23. paragrahv, mille järgi selles paragrahvis loetletud juhtudel Vabariigi Valitsuse otsustega heidetakse vastav isik Eesti kodakondsusest välja.

Vastavalt sellele Eesti Vabariigi Presidendi dekreedile oleme edasi Eesti Vabariigi kodakondsuses ka siis, kui oleme omanud mõne teise riigi kodakondsuse.

Heinrich Mark

Teataja

Utgivare
Estniska Komittén

Vastutav väljaandja
(ansvarig utgivare)
Ervin J. Nõmmera

Toimetus
Aksel Mark (peatoimetaja)
Harri Kuisk (tegevtoimetaja)
Arvo Horm

Keskorganisationsöndne esindajad
toimetuse nõuandvas kogus

Jaan Ruusa (Eesti Komitee),
Peeter Tõnis (Eesti Rahvusnõukogu),
Vello Mand (Eesti Rahvastööd),
Kajuh Lepik (Eesti Kultuuri Koondis)

Arsenaligatan 1, III, Sthlm

Kaastöö ja muu post saata aadressil:
Box 16 323 103 26 Stockholm

Telefon 20 70 61

Postigiro 53 75 1-4

Tellimishinnad:

Skandinaavia 12 kuud 100 kr.

6 k. 55 kr., 3 k. 30 kr.

Mujal 120 kr., 65 kr., 35 kr.

TRE RINGAR AB Stockholm 1982

Eesti Komitee kuulutab vakaks

Noortetöö konsulendi kohta
alates 1. septembrist 1982

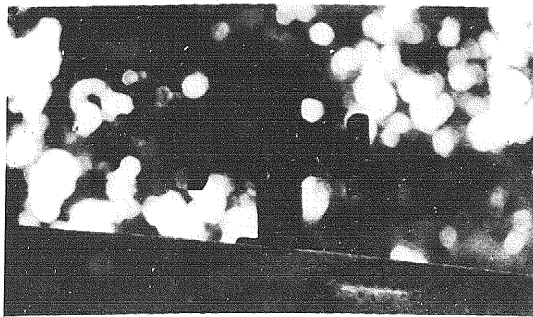
Ülesanded: * Rootsis asuvate eesti noorteorganisatsioonide teenindamine ja nende töö koordineerimine * Ülerootsiliste noortetöötuste, nagu vabadehutegevuse, kursuste ja kokkutulekute korraldamine. * Side pidamine üksikult üle Rootsi asuvate eesti noortega. * Ühenduse pidamine rootsi ametiasutustega (Skolöverstyrelsen, Statens ungdomsråd) * Informatsiooni vahendamine eesti ajakirjandusele ja raadiole.

Kvalifikatsioonid: Hea eesti ja rootsi keele oskus nii kirjas kui kõnes. * Kauaaegsed kogemused eesti noorteorganisatsioonide tööst, millest juhtivalt osa võtnud. * Meriidiks on kogemused pedagoogilisel ja poliitilisel alal. * Organiseerimise, algatus- ja koostöövõime.

Tööttingimused: * Palk: 6.000–9.000 kr kuus olenevast kvalifikatsioonidest. Osalise ajaga töö on võimalik. * Büroo asub Stockholmis Eesti Majas, Wallingatan 34, 2 tr.

Lähemat informatsiooni annab meelasti J. Ungerson tel. 08-21 54 80 kolmapäeviti või I. Paljak tel. 08-46 56 24 päeviti pärast kl. 18.00.

Sooviavaldus koos elulookirjeldusega saata Eesti Komiteele, Box 359, 101 27 Stockholm, hiljemalt 15. aug. 1982.

Eesti Vabadussõjas langenud soome vabatahtlike mälestussambal Helsingis asus Eesti Vabadusristi kujuline rist. Pildil rist õigel kujul. Pärast risti kaheksandset kõrvaldamist pandi sinna uus rist, millel puudub Vabadusristil leiduv embleem.

Tsenseeritud rist Eesti Vabadussõja mälestussambal Helsingis

Teatavasti asub Helsingi Vana kiriku puisteel Eesti Vabadussõjas 1919.a. langenud soome vabatahtlike mälestussammas, millel oli rist Eesti Vabadusristi kujuga ja vastava embleemiga keskel.

Mõne aja eest juhtis „Teataja“ (nr. 14, 31.7.81) tähelepanu asjaolule, et rist on sambalt kõrvaldatud. „Teataja“ kirjutuse põhjal informeeris Helsingi linnavolikogu liige Panu Toivonen „Uusi Suomi“ veergudel juhtunust soome avalikkust. Helsingi linna kinnisvaravalitsuse pargiosakond oma vastuses lubas ausambale panna uue risti. Nii juhtuski, kuid varsti kõrvaldati ka see rist.

Jälle kirjutas sellest „Uusi Suomi“ Panu Toivonen.

3. mail 1982 vastas „Uusi Suomis“ Helsingi linna ehitusosakonna informatsiooni sekretär Sinikka Virtanen, kinnitades et sambale pannakse uus Vabadusrist. „Eesti Päevaleht“ (17.7.82) teatabki:

„Rist jälle oma paigal Helsingis

Eesti vabadusristi Eesti vabadussõjas langenud soomlaste mälestussambal Vanhapiisutol Helsingis, mis juba teist korda salapäraselt oma kohalt kadus, on nüüd jälle oma kohal tagasi.

Helsingi parkidevalitsus on ka seekord hoolitsenud uue risti valamise ja kohalepanemise eest.

13. juulil läksin Helsingis mälestussammast vaatama. Rist oli küll sääl, aga selle keskel puudus Eesti Vabadusristil olev E ja käsi mõõgaga. Niisiis on ilmselt mingite „vägevate jõudude“ survel risti tsenseeritud. Peab küsima, kas tehti väike kokkulepe ja et „vägevad jõud“ edaspidi sellise nuditut risti rahule jäta?

Mida arvab aga sündmusest Soome avalikkus? Sest lõpuks puudutab kogu jant ristiga kõigepealt langenud soomlaste mälestust.

Jalutasin Senatiturule. Säl püsis ikka veel tsaar Aleksander II ausammas. V. Bontš-Brujevitši teoses „Mälestusi Leninist“ (Tallinn 1969) leidub päätükki „Vladimir Iljitš suhtumine vanaaja mälestusmärkidesse“. Lk. 356 loeme:

„Ainuke, mida Vladimir Iljitš pidas vajalikuks Kremli kõrvaldada, oli Kremli ansambli absoluutselt sobimatu Aleksander II mälestussammas oma pseudovene stiilis astmetega ning tsaride mosaiikportreedega.“

Kui kaua saab Aleksander II sammas Helsingis moonutatamatult püsida?

Harri Kiisk

päevakaja

„Vabastamisest“, söömisest ja „kahepoolsest tapmisest“

21. juulil, Eesti sovjetiseerimise aastapäeval kuulutati Tallinna raadios, et 1940.a., kui kommunistid Eestis võimu haarasid, vabastati talupojad taludel olevast võlgadest.

Raadiokuulaja täiendas: „Ja pärast „vabastati“ nad ka taludest ning paljudel juhtudel koguni eludest.“

Agitaator hoopis sel suvel ühel miitingul Tallinnas: „Eesti

oli enne mahajäänud eeskätt põllumajanduslik maa. Aga nõukogude võimu ajal on Eesti muutunud tööstusmaaks.“

Häälpublikust: „Aga süüa tahaks siiski ka praegu saada!“

Esmasp., 26. juulil kell 21.00 anti rootsi TV 2. programmis ülevaatlilik film „SS – Hitleri priivaatne terrorisme.“

Mõttevahetuse korras

Nõukogude-Vene statistika kasutamisest

Ettekande kokkuvõtte „N. Vene statistika ei ole usaldusväärne“ („Teataja“, 12.6.82) jätab ehk liiga mustvalge mulje N. Liidu ametliku statistika kohtlemisest Andres Küngi poolt (keeldub kasutamast) ja Elmar Järvesoo poolt (toob ära „tabeli järgi“). Ka Küng on tarbe korral ära toonud N. Liidu ametlike andmeid (näiteks „Vad händer i Baltikum?“ lk. 124–5, 170–71 ja eriti 234–243, kus on ka „tabeli järgi“), osalt otseselt ja osalt viidates allikaile Läänes, millised andmooda ilmselt tarvitavad N. Liidu andmeid.

Teisalt pole professor Järvesoo sugugi mingi passiivne N. Liidu statistika kopeerija, vaid tähelepanelik ja kriitiline analüüsija. Järvesoo juhtis muide vist esimesena tähelepanu ühele põhilisele karutembule seoses nüüdis-Eesti tööstustoodanguga, millist tihti esitatakse protsentides „N. Eesti toodangust“ a. 1940. Kuna nn. N. Eesti sai teoks alles augustis, siis tarvitavad N. Liidu allikad võrdlusbaasina viiekuu-aastat ja paistavad sellega kõik võrdlusarvud 12/5=2,4 korda suuremaks kui nad oleksid, kui võrdlusbaasiks võtta 12 kuud nagu tavaliselt tehakse. Niimoodi jäetakse ekslik mulje ilma otsestest valematat: on ju jeldud, et kõne all on „N. Eesti“ ja mitte lihtsalt „Eesti“. See tähelepanek on kirjast (lk. 136) ka samas Järvesoo artiklis Parmingi ja Järvesoo poolt toimetatud raamatus (A Case Study of a Soviet Republic), millist eelmaintitud ettekande kokkuvõttes arvustatakse. Endastmõistetavalt peab Järvesoo majandusteadlasena esitama rohkem statistikatabelid kui Küng ajakirjanikuna. Põhimõttelist vahet on aga raske eraldada. Mõlemad teavad, et N. Liidu ametlikku statistikat tuleb tarvitada vajaduse korral, aga ettevaatlikult ja arukalt.

Rein Taagepera

Rein Taagepera poolt mainitud „liiga must-valge“ mulje on tingitud muidugi ka sellest, et tal oli kasutada vaid minu ettekande lühikokkuvõtte „Teatajas“. Ouline on siiski see, millised järeldusi nii Küng kui ka Järvesoo ikkasti Eesti majanduse kohta teevad ja millise kogupildi nad esitavad. Küsitav on ka, kas saab eristat vahet teha

Küngi kui ajakirjaniku ja Järvesoo kui agrarökonomiku vahel. Teatavasti on Küngil solidne majandusteaduslik väljaõpe.

Allakirjutanu mulje on siiski, et Küngi teosed annavad täpsema ja rohkem realiteetidele põhjeneva ülevaate okupeeritud Eesti ja ka N-Vene majandusest kui see kajastub Järvesoo ingliskeelsest ülevaatest. Järvesoo ülevaatest jääb ka mulje, et ta esitab suurt arvu statistilisi tabeleid vaid selleks, et on tavaks seda laadi uurimuste juures, mis taotlevad olla „teaduslikud“. Ta tihti üldse ei kommenteeri oma tabeleid, veel vähem teeb neist relevantseid järeldusi.

See mida Järvesoo kirjeldab oma tekstilises osas, on tihti arukas ja õige, siin on ta „tähelepanelik ja kriitiline analüüsija“, nagu Taagepera tema ülevaatest iseloomustab. Sageli aga kui Järvesoo kasutab nõukogude statistikat on järeldused kohe valelaidavad.

Nõukogude statistikas peab teatavasti väga olulist vahet tegema toodetud rahvatulu ja kasutatud rahvatulu vahel. Järvesoo väidab oma statistika alusel näiteks et 73% rahvatulust okup. Eestis kasutatakse elanikkonna poolt tarbimiseks. Prof. Eduard Poimi uurimuste kohaselt on aga see protsent kõige rohkem 30–35%.

Prof. Järvesoo statistika ei näita ka kuigi õieti Eesti elanikkonna tegelikku maksumoort, kuna siin pole arvesse võetud kaudset maksude tohtut toimet, mis Nõuk. Venes moodustavad küll 80% elanikkonna maksumoort. Kogu maksumoort Eestis on prof. Poimi põhjalike arvestuste kohaselt ligi 69% sissetulekust, mitte aga 13% nagu Järvesoo seda esitab. Selliseid näiteid võiks tuua veel teisi.

Prof. Taagepera soovitat N. Liidu ametlikku statistikat „tarvitada vajaduse korral, aga ettevaatlikult ja arukalt“. Milline komplimenteeritud ja otse hilgialt töö see on, seda on rida N. Liidu uurijaid oma teostes elavalt kirjeldanud. N. Vene ja ka selle majanduse kohta ilmunud parimad teosed ei ole kunagi lähtunud N. Vene ametlikust statistikast. Selles kogupildis, mis läänel praegu õnneks siiski on olemas N. Liidu kohta, ei mängi vene ametlik statistika kuigi suurt rolli.

A.H.

Leinateateid

Ülemarst dr. Rome Peterhoff suri 28. juunil Norköpingis. Ta oli sünd. 16. nov. 1920 Tartus. Akadeemiliselt kuulus ta EÜS-i vilistlaskonda.

konkreetsed ettepanekud puuduvad, võib juhtuda, et tulevikus Eesti jääb sotsialistlikuks, kuna ainult sotsidel ja Mihkelsonil on konkreetsed plaanid olemas.“

Milits ei lepi muidugi ka sellega, kui ma oma varajasemas kommentaaris näitasin, et ERN ja poliitilised rühmitused nn. taastamisküsimustega väga aktiivselt tegelesid 1950-ndatel aastatel. „Aegunud uurimustele ei saa tulevikku ehitada – ainult ehk anaroknism!“ kirjutab Milits.

Muidugi mitte, aga küsitav on siiski, kas meie poliitilised rühmad just peak-sid jooksvat lindil kogu aeg tegelema alternatiivprogrammide koostamisega kodumaa jaoks, et neid „võiks homme päev rahvahäletusele esitada“. Meie poliitiliste rühmituste ambitsioonitase ja tegevus on praegu ilmselt tagasihoidlikum ja ka realistlikum. Meie pikapeerspektiivlises vabanemistoot-luste käigus läbime just nüüd perioodi, kus vastupanuliikumise keskused kodumaa juba mõningaid aastaid ise on hakanud koostama selliseid programme ja läkitusi. Meie poliitilised keskused ja poliitilised rühmitused on pidanud selle perioodi oma üheks olulisemaks ülesandeks nende kodumaa koostatud programmide vahendamist ja tutvustamist vabas lään.

Aastakümnete areng on ka meie poliitiliste rühmituste tegevuses toonud muutusi. Rühmitused tegelevad nüüd rohkem kui varem ka vähemusteprobleemidega, samuti ka rohkem asukohta-maade poliitilise tegevusega, otsides uusi teid ja meetode poliitilisteks kontaktideks, selgitustööks ja rahvusvaheliseks kontaktideks.

Kui rahvusvahelises olukorras teki-vad olulised muudatused ja uued võimalused, siis ei tohiks olla vähemaktiiv-kahlust, et meie poliitilised keskused ja poliitilised rühmitused kohe asuvad tegelema ka konkreetsemate Eesti Vabariigi taastamisprogrammidega.

Ka edukalt toimetunud OTSE-l on järelejärgust. Lembit Kriisa arvab samas „Välis-Eestis“ numbris, et „Teataja“ oma OTSE laudkonnastel selles kirjelduses on „omavalitselisel OTSE sis-sel toonud METROO asemel“, „Teataja“ lõpetas oma kirjelduse lausega „OTSE-l on värskeid ideid ja algatusi, Eesti Komiteel on raha, REE räägib vanadest kogemustest – sellest tuleks leida mõistlikku välja nuputada“. Lembit Kriisa väidab üllatuslikult, et selline lause olevat tema poolt koos-olekul öeldud.

„Teataja“ reporter küll ei kuulnud, et Lembit Kriisa midagi sellist oleks arutluskooolekul öelnud. „Teataja“ toodud ütelus on hoopiski ühelt meit-tuud naistegelastel, kes arutluskoo-olekut sellisel iseloomustas hoopis järgmisel päeval Sergeli väljakul toimun-ud OTSE manifestatsioonil. Ja et on nimetatud OTSE, mitte aga METROO pole ka muidugi mingi tahtlik eksitus ega ka tööõnnetus, nagu Lembit Krii-sa arvab. Tegemist oli ju ikkagi OTSE üritusega, millest ka METROO ring-kond osa võttis, koos rea teiste noorte-organisatsioonidega. Värskeid ideid ja algatuste all oli ikkagi mõeldud meie noortetöö administrimeerimist, mis tea-tavasti on toimunud Eesti Komitee noortetöö raamides. METROO on al-gatuserikkalt ja edukalt tegelegenud pal-jude rahvuslike probleemidega. Vaevalt aga METROO-l on huvi, soovi ja ka eldu-d Eesti noortetöö administrimeerimiseks.

A.H.

Teised lehed

Varasused järelekaajad

Stokholmi Eesti Ühing korraldas 31. märtsil arutluskoooleku teemal „Kuidas näeks välja tulevane vaba Eesti meie erakondade arvates“. Ka veel kolm kuud hiljem jätkab Alex Milits viimases „Välis-Eestis“ (nr. 5, 1982) elavat poleemikat selle probleemi kohta, lisaks sellele ka veel jähi-raadios. Tema kirjutuse pealkirjaks on „Targutamine tagantjärele“ ja see on muidugi sobiv pealkiri seda laadi kirjutusele kõrgsuse kuumselitsita-skus.

Milits jätkab oma kirjutuses oma lemmiktemat kui ta kirjutab: „...See on meie püha kohus juba siin ja juba nüüd ette valmistada aktuaalseid alter-natiivprogramme, mis oleksid nii aja-kohased, et neid võiks homme päev rahvahäletusele esitada, kui Eesti vabaks saab.“ Edasi arvab Milits ka, „et kuna teistel erakondadel nähtavasti

Sakslased olid okupeeritud Prantsusmaal kättemaksuks hävitatud paar küla ja nõrvanud kõik elanikud.

Saates usutleti ka ühte Hitleri endistest adjutantidest, kes seletas:

– Jah, sõjaajal juhtus selliseid asju. Prantslased tapisid ka kuskil umbes 30 saksa sõdurit.

Niisiis – eht-neutraalselt: tap-sid ühed ja tapsid teised. Imelik ainult, et TV kommentaarid ei pida-nud vajalikuks küsida, miks need sakslased üldse Prantsusmaal olid?

Ka okupeeritud Eestis ilmuva-is poliitilises raamatus võib lugeda, kuidas „eesti bandidid“ (= metsa-vennad) tapsid punaarmelasi. (Säl muidugi ei nimetata, et viimased oleks kedagi tapnud!)

Aga miks olid Nõuk. Vene sõjaväelased Eestis?

Ringreis USA-s ja Kanadas kodumaal vaikima sunnitute nimel

(München. Intervjuu „Teatajale“) Sergei Soldatov, Eesti Demokraatliku Liikumise väljapaistev esindaja, kes pärast kuue aastast range režiimiga laagrikaristust sundkorras välja saadeti ja nüüd alaliselt Münchenis asub, viibis arvillisjuunis kaasa kodu USA-s ja Kanadas. Sälsete eesti organisatsioonide vahendusel õnnestus tal tutvustada USA senaatoreile, kongressiliikmeile ja teistele ühiskondlikku positsiooni isikutele Balti riikide, eeskätt okupeeritud Eesti tänapäeva küsimusi. Samuti tutvustada neid ajakirjanduse ja muude massisuhtlusvahendite kaudu.

See oli küll üks laiemat haardet, kõigepäält eesti rahvuspoliitilise ilmaga tutvustuseise, mis Põhja-Ameerikas on sooritatud. Naasnud tagasi Münchenisse juuniku keskpaiga, nõustus Sergei Soldatov lahkesti vastama „Teataja“ kaastöölise nõndele küsimustele oma tähelepanekuist ja muljeist sel reisel.

— See oli küll pingutav reis?

— Jah, seda peab ütleva. Külastasin ju 15 linna, kus kõnelesin nii eestlastele kui ameeriklastele, andsin intervjuusid ja pressikonverentse, viibisin vastuvõttudel. Liiklus sündis vaheldumisi lennuki, raudtee ja autoga. Uneaega jäi vaevalt viis öötundi ja päeval hingetõmbamiseks polnud üldse mahti. Järjest uued kohad ja inimesed, uued muljed ja tähelepanekud.

— Teie reisi läbiviimiseks rakendusid eesti organisatsioonid, nii kesksed kui kohalikud ja nende aktiivsed liikmed. Kuidas jäite rahule korraldustega?

— Võin öelda, et kõik oli väga hästi tehtud ja jäin täiesti rahule. Peakorraldajaks olid Eesti Rahvuskomitee USA-s ja Eesti Keskkomitee Kanadas. Suure vaeva nägijast olgu kõigepäält nimetatud Jüla Ristsoo, Johannes Simonson, Paul Saar ja Lembit Savi ning Maria Pedak-Kari ja Mäido Kari. Igas keskses, kuhu läksin, olid eestlased loonud kohalikud komiteed mu vastuvõtuks ja kontaktide loomiseks ameeriklastega. Olen imponeeritud kaasmaalaste lahkus-
sest ja abist mu ringreisi toimetulekuks ja õnnestumiseks. Mu tänu kuulub kõigile, kes selleks kaasa aitasid.

— Rootsi ulatunud informatsiooni järgi oli teil ameeriklaste hulgas kokkupuuteid ja vestlusi nii meile varem tuntud kui ka uusi nimedega. Kas leidsite ka uute sõpru Eesti ja teiste Balti riikide vabaduspüüdlustele ja kas arvate, et teie kokkusaamised suurendasid arusaamist neist püüdlustest? Kas jätsite rahule oma reisi tulemus-
tega?

— Kõigepäält olgu öeldud, et moraalselt olen rahul. Ma täitsin ju endale võetud kohustust, kõnelda kodumaal vaikima sunnitud eestlaste eest. Mul ei tulnud küll künda uudisraadi. Eesti ja teiste Balti riikide probleemid polnud päris võõrad. Minul jäi vaid vagusid süvendada, jutustades viimaseid uudiseid kodumaalt. Tahaksin loota, et sellega sain veel enam suurendada ameeriklaste teadmisi inimõiguste rikkumisest nõukogu-
de võimu poolt. Aga kuidas hinna-

ta kokkuvõttes tulemusi, seda on alles vara ütelda. Tulevik peab näitama mu reisi poliitilisi resultate. Ma ei leidnud kusagil vastuseisu Balti riikide taasvabanemisele, ent palju on olnud ju sellest kuidas reaalpoliitika kujuneb.

Meie diplomaatilistel esindustel on siin suuri teenid. Tahan öelda: Olen uhke, et minul on taskus Eesti Vabariigi esinduse poolt antud Eesti Vabariigi pass. Ainus päris pass, mis mul seni olnud.

Ma olen rahul, et sain võita poolelhoidu meie poliitvõitjate saatesse. Mart Nikkule, kirikuõpetaja Vello Salumile ja teistele eesti südamestunustuse vangidele osaks saanud ülekohtu on ju vabustavaks näiteks inimõiguste toorest rikkumisest.

— Te olete optimistlikult varemgi väitnud, ka 1981. a. sügisel oma kõneleil Rootsis, et poliitvõitjate saatus väsimatult ette-
toomine tuleb neile kasuks, Kas usute seda ikka veel?

— Aga kindlasti. Seda on ju kogemused näidanud. Kui poliitvangi ei unustata läänes, on see tav surveavaldu nõukogude võimule ja see võim on just praegu tundlikul välismaailma surve vastu. Seda mitmetel sisemistel põhjustel. Miks seda siis mitte ära kasutada. Me ei tohi siin olla kartlikud, et poliitvangi järjekindel meenutamine tema vangistajale, võiks talle kahjulik olla. Otse vastupidi. Värsked näide on ju kirikuõpetaja Salum.

— Lubage meie vestluse lõpetuseks veel üks küsimus: Kas eesti pagulaskond USA-s ja Kanadas saaks teha senisest veel rohkem kodumaal elanevate eestlaste vabaduspüüdluste kasuks? Ja mida konkreetselt?

— Nad hoiavad eesti vabaduspüüdlusi väga kõrgel. Kõige enam tehakse kultuuripärandi alalhoidmisel ja viljelemisel. Vähem aga poliitilisel alal. Siin esineb teatava osa inimeste juures hirmu ja umbusaldust rohkem kui vaba. Kodumaal külastajail on suud lusus. Nad kardavad rääkida nii siin kui väljas. Kardetakse rohkem kui vaba. Kui midagi tahad ära teha, peab oma keskmiselt julgust ja usaldust.

Kuid ma mõistan, millest see kartus ja umbusk on tingitud. See on äärmusesse kalduv oma rahvale osaks saanud ülekohtu sisemine tunnetus. Psühholoogiline nähtus, mis istub tugevalt alateadvuses. See ongi pinnaseks kartusele ja umbusale. Ent kokkuvõttes võib öelda: kui Põhja-Ameerika eestlaskonna aktiivsus rahvusliku tegevuse alal jagada nende ühiskonna arvule, on selle aktiivsuse pinget

Sisserännupoliitiline nõupidamine

Sisserännuministri Karin Anderssoni kutsel toimus juuni algul kahepäevane nõupidamine Solbackas Södermanlandis. Kuna üldteemaks oli valitud sisserändajate ja tööturg, siis oli ka kohal tööturuminister Ingemar Eliasson.

Nõupidamisest osavõtjaid oli ligemale sada, päämiselt rootsi parteide, ametiasutuste, kommunaalide, LO, SAF-i kui ka sisserändajate kesksete organisatsioonide esindajad. Eesti Komitee esindajana võtsid osa Johan Ungerson ja Rein Tarmet ning REE esindajana Voldemar Kiviaed.

Karin Andersson oma avalikõnes toonitas, et sisserännupoliitika ei tohi isoleerida üldisest poliitikast. Stabiilne majandus on eelduseks, et ka sisserändajate olukorda saaks parandada.

Sisserändajate osa tööturust on 5,4%, samaaegselt kui 10% töötuist on sisserändajad. Suureks takistuseks töö saamiseks on keelised raskused. Proovitakse leida permanentset lahendust rootsi keele õpetamiselt täiskasvanud sisserändajale. Eriti raske on saada kontakti naistega, kes ei käi tööl. Kuna päämiselt naised kasvatavad noori, siis on tähtis, et naiste teadmisi kõrgel hoitakse.

Karin Andersson andis ülevaate sellest, mida viimase kolme aasta jooksul on tehtud sisserändajate häaks ja lõpetas arvamusega, et võime siiski tulevikuks vastu minna teatava optimis-
miga.

Ingemar Eliasson rõhutas, et töö pole mitte ainult ülespidamine, vaid et läbi töö leiab inimene oma kuuluvuse, mis on rohkem väärt kui raha, mida teenib. Töö hoiab koos ja ehitab üles ühiskonna.

Rootsis on töötuid alla 3%, Saksamaal 8%, Inglismaal üle 10%. Rootsis on eriti suur tööpuudus sisserändajail noorte hulgas. Et suuta toetada noori, selleks peab kokkuvõtte tegema teistele aladele.

Alates 1975. a. ei esine enam tööjõu sisserändu väljaspoolt Skandinaavia rike. Ka on alustatud koostööd Soome

suurem kui üheski teises rahvusühiskonnas. Kuidas seda aktiivsust suurendada? Ma arvan, et selleks aitaksid väga kaasa hääd kontaktid ajakirjandusega. Kui tähtsad need on, seda kogesin oma reisel. Kõik kohalikud ajalehed kirjutasid Eesti ja teiste Balti riikide probleemidest ja ikka olid kõne all poliitvängid. See oli nõnda kõikjal, väljaarvatud ühes keskses — Ottawa küllaliti suure arv eestlaste organisatsioonid juhiti ei pidanud vajalikuks kutsuda ajakirjandust ametlikule vastuvõtule, kus mul oli juhus valgestada meie rahva olukorda. Imestasid seda. Kontaktid ajakirjandusega on väga suure tähendusega Eesti vabaduspüüdlustele — saab ju neid nüüd sinna lähendada eestikeelsete raadiosaadete kaudu. Need näitavad, et eesti rahva saatust püsib päevakorral ja see teadmine on suureks toeks kodumaal.

*

Sellela lõpetame vestluse üle kahe kuu kestnud tihedast reisist USA-s ja Kanadas. Sergei Soldatov imetleb veelkord säälsete eestlaste aktiivsust, eeskätt kultuurilisel alal, mis on väga imponeeriv. Ta ütles end olevat liigutatud kaasmaalaste poolt osaks saanud sõbralikust vastuvõtust ja abist „oma kohustuse täitmisel“, nagu ta oma reisi nimetab.

*

Adelaida Lemberg

Kalju Jansen 60 aastane

Insenerifirma omanik Kalju Jansen tähistas 3. augustil oma 60. sünnipäeva. Kalju Jansen on oma nooruse veetnud Tartus, kus ta õppis algkoolis ja Tartu Poeglaste Gümnaasiumis. Sõjakeeris tõi ta Saksamaale ja sääl hiljem Rootsi. Elekter on olnud Kaljule lemmik-
harrastuseks varasest noorusest päle ja sellest lemmikharrastusest on saanudki talle elukutse. Onnelik olukord! Elektrisissesead paljudes Stokholmi eesti organisatsioonides on Kalju Janseni firmalt. Viimasel ajal on Jansen spetsialiseerunud väikeste raalikeskustele ehitamisele ja monteerimisele ning elektritarvete müümisele oma rikkalikust laost.

Eesti ühiskond ja organisatsioonid on alati olnud Kalju Jansenile südamekohed. Tema poolt muudetud masinad abistavad laste suvekodude personali ning eesti üritustel ja organisatsioonidel on tihti põhjust Jansenit tänada tema heledikeelsete toetuste eest. Stokholmi Eesti Algkooli parimad lõpetajad on aastaid võinud rõõmu tunda kuldäekelladest, mida nad on saanud kingiks Eesti Komitee kaudu Kalju Jansenilt. Kalju Janseni klassijuhatajana pidin Tartus mõnedki märkused kirjutama Kalju papale, mille eest siin Rootsis on Kalju mind tänanud. Kuid nüüd juubeli puhul soovin, et Sa oma töötempot vähendaksid ja et Sa rõõmu tunneksid mitte ainult tööst ja töötulemustest, vaid ka vabast ajast oma abikaasa poolt haritud aias, kaladest meres ning linnulaulust Põhjamaa metsades ja mägedes.

Heinrich Mark

Heinrich Fullerits 80 a.

Heinrich Fullerits tähistas 5. juulil Münchenis oma 80. sünnipäeva. Ta on sündinud Pärnus. 1919. a. astus Tartu ülikooli lõpetas cum laude selle majandus- ja õigusteaduskonna. 1927 alustas õpinguid Pariisis poliitiliste teaduste koolis, mille diplomaatila sektiooni lõpetas a. 1929. Töötas EV Välisministeeriumis väliskaubanduse büroo juhatajana kuni 1940. a. suveni. Saks okup. ajal töötas Tallinna linnavalitsuses. 1944. a. sügisel põgenes Saksamaale, kus paljude keelte valdajana töötas UNRRA juures, 1948-52 Münchenis Luterliku Maailmalidude juures emigratsiooni alal. Seejärel kuni 1958. a-ni Ameerika Hääle eestikeelsete saadete toimetuses ja siis Tolstoi Foundation Inc. juures. Võtnud agara osa Müncheni Eesti Rahvuskondade tööst.

* Õigusteadlane Konstantin Kärk tähistas 13. juulil Täby's Stokholmi lähedal oma 70. sünnipäeva. Ta on sündinud Tallinnas.

Rein Tarmet

NORRMALMS
VIDEO-BILD-LJUD

Citybutik: Sveavägen 68, tel. 20 21 20
Söderbutik: Svandammsplan 2, tel. 45 13 00

Vastupanugrupid Eestis nõuavad vabu

valimisi ÜRO kaitse all

Uus Asutav Kogu moodustagu Vabariigi Valitsuse

Sergei Soldatov Washingtonis

Nõukogude Liidust välja saadetud Eesti vabadusnõudleja Sergei Soldatov viibis Eesti Rahvuskomitee Ühendriikides kutsel ringreisil USA-s. Ta jõudis Washingtoni laup., 1. mail, kus teda raudteejaamas olid vastu võtnud ERKÜ aseesimees Mäido Kari, ERKÜ juhatuselise Balti küsimuste alal Maria Pedak-Kari ja erülesannete täitja ajakirjanduse alal Johannes Pedak.

Vabadusnõudleja Sergei Soldatovi külskäik oli korraldatud ERKÜ eriprogrammina, kus kohapäälseks koordineerijaks oli ERKÜ juhatuselise ja Washingtoni Eesti Seltsi esinaine mag. Maria Pedak-Kari koostöös Ühendatud Balti Ameerika Komitee asjaajaja Jaan Eliaseriga ning ERKÜ aseesimehega ja Ühendatud Balti Ameerika Komitee eestipoolse esindaja mag. Mäido Kariga. Varem kokku lepitud kava kohaselt siirduti päle lühikest ringsõitu kevadõites olevas piirkonnas Wisconsin Avenue'ni asuvasse Cable News Network Service TV keskusse, kus Sergei Soldatov andis intervjuu Eestis toimuvate sündmuste kohta.

Intervjuu TV-s

Hõõglampide valguses ja TV kaamerate läätsede fookuses küistles kaugeid ja harukordset külalist David French, kujuures tõlgiks oli mag. Mäido Kari. Kuigi Sergei Soldatov valdab inglise keelt üsna hästi, eelistas ta anda oma vastused eesti keeles.

David French oli huvitatud järgmistest küsimustest:

— Millised olid Teie mõtted viimisel Nõuk. Liidu orjalaagris ja kui olite sunnitud lahkuma oma kodumaalt Eestist?

Soldatov: „Olin Nõuk. Liidu orjalaagris raskesti olukorras. Tahtsin näha oma perekonda ja oma noort ainsust poega ning lootusin, et välja saades kohtan teda. Seda mulle ei võimaldatud.“

— Kuidas Teie isiklikult võtate dissidendina tegutsemise raskusi?

Soldatov: „Olen nõus tegema kõik, et tagasi saada oma rahvale vabadust ja iseseisvust, isegi siis kui selleks peaksin oma elu ohverdama.“

— Mida oleks vaja teha, et tuua Vaba Maailma tulipunkti olukorda Nõuk. Liidu poolt okupeeritud Eestis?

Soldatov: „Vastan sellele küsimusele kolmes osas:

1.) Tuleks anda järjekindlalt tõele vastavat ja varjamata informatsiooni laiematele hulkadele ajakirjanduses ja TV-s Nõuk. Liidu terrorisüsteemist ja survevaldustest ning olukordadest Nõuk. Liidu poolt okupeeritud Eestis, Lätis ja Leedus;

2.) Oleks tarvilik käsitleda küsimust USA rahvaesinduste poliitilisel pinnal nagu Kongressis, Senatis ja ka mitmetes komisjonides;

3.) Anda kaugel viibivale vabadusnõudlejaile moraalselt abi kirjade kirjutamisega ja saata ainelist toetust pakki-dena nende perekondadele, nagu seda on praegu tagakiusatav Mart Niklus ja tema ema.

Intervjuu TV keskus kestis pool tundi.

Avalik kõnekoosolek Washingtonis

Laupäeva, 1. mai õhtul toimus Washingtoni Eesti Seltsi juhatusel vastuvõtt Mäido ja Maria Karide kodus, kus oli võimalus lähemalt tutvuda kauge külalisega ja kuulda temalt seni tundmatuid uudiseid ja üksikasju läbielatud vintsutustist.

Pühapä., 2. mail toimus Washingtoni südalinnas Guy Mason Recreation Centeris Calvert Street'il Washingtoni Eesti Seltsi korraldusel avalik kõnekoosolek. Kogunenuile ütles avasõnad W.F.E. Seltsi esinaine mag. Maria Pedak-Kari, kes ühtlasi andis ülevaate Sergei Soldatovi elukäigust. Ta on sündinud 1933. a. Narvas ehitustöölise pojana, lapsepõlv jätkus Vaivaras Virumaal, Sinimägede läheduses Eesti põhjarannikul. Lõpetas Eestis alg- ja keskkooli ning Leningradis Polütehnikumi dipl. insenerina. Töö jätkus erialal õppejõuna Tallinna Tehnika Ülikoolis, kus alustas tegevust Eesti vabadusnõudlejana poliitilisel alal kuni arreteeriti, vallandati ja saadeti orjalaagrisse.

Sergei Soldatov oma kõnes käsitles olukordi Eestis ning andis ülevaate vabadusliikumise põhjustest ja selle käigust. Ta mälestused Eesti Vabariigi aegadest on lühidalt, kuid muljed Nõuk. Vene sissemarsist Eestisse ja sellele kaasnud hirmuteod on järelestatud tekitavad. Soldatov jaotas olustiku eri ajajärkudeks ning märkis, et aastad 1940–41 ja 1950–56 olid eestlaste võitlusaastad relvadega. Vene-laste agressioon, terror, küüditamine, metsavendlus, võitlused kodumaa kaitseks, venelaste uus okupatsioon, uus kohutav küüditamine millegi hävitatud ligikaudu 100.000 inimest ja eesti talumajandus 1949. aastal, metsavendlus ja võitlused. Ajajärk aastail 1956–66 oli varasemast vastupanu-aga, kus eestlased püüdis kaitsta oma kultuuri, loodust ja omapära teaduslikul tasemel.

Uus poliitiline vastupanu

A. 1966 aga algas eestlaste vastupanu uus periood – poliitilise vastupanu ajajärk. Kõneleja peatus pikemalt eriti selle viimase juures. Võitluseks valiti puht poliitiline õiguste alusele rajatud võitlustöö – mitte üksnes inimõiguslik ja vägivaltselt vaba tegevus. Arenes põrandahluu tegevus, mille eesmärgiks oli vabaduse nõudlemine Eestile. Arti välja käsitsi paljudatuid ajakirjad „Eesti Demokraatlik Liikumine“ ja „Eesti Rahvuslik Hääli“. Loodi sidemed ka teiste rahvaste vastupanu-gruppidega Lätis, Leedus ja Ukrainas ning Leningradis ja Moskvas inimõigusi nõudvate gruppidega.

Arreteerimised

Nendele lisandus side Balti Laevastiku ohvitseridega kelle eesmärgiks oli riigipöörde. Laevastiku ohvitserid aga sattusid KGB ohvriks, mis tõmbas nende kavatsusest kriipsu läbi. Järgnesid läbiotsimised ja arreteerimised. Varsti vahistati ka Soldatov, vallandati töökohalt ja toimetati vaimuhaiglasse.

Memorandum ÜRO-le

Plaanikindel liikumine aga muutus järjest ulatuslikumaks, aktiivsemaks ja laienes. Pöörduiti välismaal elavate eestlaste poole, saadeti memorandum ÜRO sekretär Waldheimile sooviga, et ühendatud rahvad rakendaksid Atlantic Charta põhimõtte ja nõuaksid, et viidaks Eestist välja Nõuk. Vene väed, administratsioon ja politsei ning kuulutataks ÜRO kaitse all välja vabad valimised kõikide eestlaste osavõtul, mille järele kutsutaks kokku Asutav Kogu, kes seaks ametisse Vabariigi Valitsuse.

1974. a. teostati Eestis suurem arreteerimine. Ülemkohtu otsusel (mille päale ei ole võimalik edasi kaevata), järgnes teekond Uurali ja Mordva range režiimiga orjalaagrisse. Soldatov andis piltliku ülevaate säälsest elust ja kohtlemisest.

Poeg vahistatakse

Kuna katsed murda vangistatute vaimset ja füüsilist vastupanu ei andnud tulemusi, siis astuti küsima Soldatovi 18 aastast poega. Ta arreteeriti Tallinnas tänaval, anti kohtu alla vähe süüdistuse alusel ja mõisteti viieks aastaks vanglasse, kus ülekuulamisel – piinamisel murdi tema parema käe luud.

Streik vangilaagris

Vangilaagris olevad poliitvangid kuulutasid välja 100 päevase tööstreigi, mis oli senikuulama nähteks Nõuk. Liidus. Sellest võitis osa 12 poliitvangi, kes karistusi ja ähvardusi ignoreerides viisid streigi lõpuni. Stalini ajastul oleks neid lihtsalt maha lastud. Hiljem oli kord selles suhtes muutunud pehmemeks, kuna kardetakse välisriikide negatiivset reaktsiooni.

Märgukirjad ja protestidemonstratsioonid

Vabadusnõudluse liikumine jätkus ja arenes hoogsamaks. Järgnesid 38 teadlaste kiri, siis 45 loodusteadlaste kiri ja noorte demonstratsioon oktoobris 1980. Vaatamata arreteerimistele on noorte juurdekasvuga see protestiliikumine täienenud ja tugevnenud. Toimus ka 5000 naise demonstratsioon.

1981. a. lasti Soldatov vabaks, kuid oli järelevalve all ega saanud tööd. Aasta hiljem teatati Soldatovile, et temalt koos abikaasaga on

Balti delegatsioon San Francisco Saksa konsulaadis. Vasakult: P. Inondreika (Leedu), R. Tervydys (Leedu), Saksa konsul H. Rothmann, I. Michels (Läti), U. Veidemann (Eesti)

Eestlaste, lätlaste ja leedulaste esindajad külastasid Lääne-Saksa konsuleid USA-s

Balti Vabadusliidu organiseerimisel külastasid baltlased Lääne-Saksa konsulaate San Francisco, Seattle'is, Los Angeleses, Clevelandis ja Bostonis. Kõigis konsulaatides võeti baltlaste esindus vastu Saksa konsulite poolt ja baltlased esitasid kirja edasiandmiseks liidukantsler Helmut Schmidtile. Kirjas nõutakse, et Lääne-Saksamaa tühistaks Molotov-Ribbentropi pakti mille läbi okupeeriti Balti riigid Nõukogude Vene poolt. Samuti nõudisid balti delegatsioonid, et Lääne-Saksamaa toetaks USA valitsuse taktikat N. Vene suhtes.

Seattle'is kestis läbirääkimine kaks tundi ja Saksa konsul Wever nimetas, et Lääne-Saksamaa paneb suurt rõhku rahva arvamisele ja surve avaldab mõju. Delegatsiooni soovis näha et lõpetataks maagaasi liini ehitamine Nõuk. Venemaal Saksamaale. Mainiti, et ka Norrast oleks võimalik saada gaasi, kuid Lääne-Saksamaa ei ole pöördunud Norra poole. Konsul Wever nimetas, et tal on väga kahju, et Saksamaa tõttu baltlased said sõjaajal kannatada.

Los Angeleses kohtuti konsul Heinkega ning kõne alla tuli samuti Molotov-Ribbentropi pakti tühistamine ja gaasiliini ehituse pidurdamine. Los Angeleses nõuti ka, et Lääne-Saksamaa avalikult teataks, et ta ei tunnusta Nõukogude Vene okupatsiooni Balti riikides. Saksa konsulaadis Los Angeleses käisid Eesti poolt Viivi Piirisild, lätlane dr. Ansis Blakis ja leedulane Jonas Matulaitas.

Clevelandis oli võimalik kohtuda Saksa aukonsuliga, kes lubas saata kirja edasi Helmut Schmidtile ja teised dokumendid läkitada Detroiti konsulaadile ja Bonni.

Ainuke ebasõbralik vastuvõtt toimus Saksa päkonsul poolt Bostonis, kes viimane nimetas, et Lääne-Saksamaa teeb, mis soodsam on oma riigile ja maagaasiliini ehitamine on vajalik. Baltlaste poolt avaldati ka protesti, et läti pastor Paul Klavens hoiti kiini Brežnevi külaskäigu ajal Lääne-Saksamaal. Peakonsul nimetas, et õpetaja Klavins olevat „kardetav terrorist“.

Huvitavat ettekannet jälgis saatlits publikut suure tähelepanuga. Kõne lõpul esitati Soldatovile küsimusi, millele ta andis täiendavaid vastuseid. Järgnesid vestlused kohilaulades. Koosolekule oli sõitnud eestlasi Philadelphias, Long Islandil, Lakewoodist, Baltimore'ist ja isegi kaugemast keskusist. Koosviibimisel oli korraldatud ka este raamatute näitusmüügilaud Mare Tamme ja Irja Grabbi eestvõttel.

Kes Kus?

* Agronoom Linda Kalasim tähistas 22. juulil oma 80. sünnipäeva Tasmaania saarel Austraalias. Säl elab ta tütre talus ning võimaldas tütre tütre Ebe Kartusel osavõtta ESTO 80 pigustust Stokholmis. Ta on sündinud Tallinnas. Eestis oli juubilar põllutöökoolides õpetaja.

Kultuur ja kriitika

Meeskoor Tallinnast esines Helsingis

Riiklik Akadeemiline Meeskoor Tallinnast viibis juulikuus Soomes kontsertturneel. Helsingi Pidumängude nn. Suvenädalate raames andis koor teisp., 13. juulil kell 20.30 kontserdi Helsingis Tempelliakio Kirikus.

Koori asutaja ja kauaaegne peadirigent Gustav Emesaks pidid juba mõne aja eest tervislikel põhjustel loobuma dirigeerimisest. Kui koor 1967.a. septembris Rootsit külalistas, olid Emesaksal abijuhatajaks **Kuno Areng** ja **Olev Oja**. Nüüd ongi neist saanud talle asendajad. Suurema osa kavast juhatas Oja, mõned laulud Areng.

Kava alguses Rudolf Tobiase „Largo” – maakeeles „Eks teie tea” (Juhatas Oja.) Elukutseline suur koor, valitud häältematerjaliga ja ootad muidugi, et kuuled midagi erakordset, aga kõik jäi kuidagi pingetuks, ilma selle suure dramatismita, millega oleme harjunud kuulma seda laulu. See maksab kätte, kui Tobiase originaali markantse:

asemele nüüd lauldakse pehme-kõlaline:

Väikest võltsimist on muide tehtud ka koori poolt lisaks esitatud Brahmsi „Hääliulus”. Vanasti lauldi saksakeelsele originaalile lähedasemat:

*Hommikul inglitiib
une laugelt sul viib.
Nüüd kuulsime:
Hommikul päiksekiir
une laugelt sul viib.*

Kodumaise peapiiskopi brošüüri põhjal valitseb küll usuvabadus, aga tegelikkuses on muidugi kindlam „usulised igandid” välja puhastada...

„Largo” („Eks teie tea”) välja arvatud saime aga muidu kuulda erakordselt kõrgetasemelist kunsti. Nii juba kava teine laul, Leevi Madetoja „De Profundis” esitati suure elamusrikkusega. Solist oli Rein Rajamägi.

Üks eesti meeskooriloomingu tippe on Mart Saare ulatusliku ülesehitusega „Küll ma laulaks” (rahvaluule). Saar ei rahulda traditsionaalsete lahendustega: enne lahendava lõppakordini jõudmise- ni käib helilooja läbi terve rea ootamatuid harmoonilisi järgnevu-

si, mis kuulaja huvi kuni viimase ni pinevil hoiavad. Koor esitas ka selle laulu erakordselt mõjuvalt. Mõlemaid juhatas Olev Oja.

Järgnesid Sergei Tanejevi „Vai kus” (K. Arengu juhatusel), Jean Sibelius „Tere kuu”, Franz Schuberti „Öö” ja Orlando di Lasso „Kaja”.

Eesti heliloojaist kasutasid eriti Mart Saar ja Cyrillius Kreek (ning seni veel „avastamata” Artur Kapp) oma kooriloomingus inimhääle – juba üksnes ulatuselt – piiratud võimalusi maksimaalsel määral. Nagu ei uskunuks, et sellest saab veel kaugemale minna.

Aga siiski. Juba maapao alg-aastail Kaljo Raid oma *Kammerkantaadis* ja mõnedes lauludes avastas uusi võimalusi. 1960. aastast alates kujunes Eestis Veljo Tormis selleks, kes eesti kooriloomingusse tõi rohkem uut.

Tema teostest on varem eriti sujuva mulje jätnud „Jaani laulud” ja „Raua needmine”. Seekord sel kontserdil kerkis nende kõrvale rahvaluule tekstile loodud „Muistse mere laulud”, milles sooloid laulsid Heino Vomp ja Jüri Annus.

Kahjuks ei ole mul selle laulu nooti ja laulude tekstide polnud kavalehele trükitud, mistõttu lähen sõnavõtt peab jama tuletavikuks. Igal juhul oli tegemist ühe huvitavama teosega mitte ainult Tormise enda loomingu vaid eesti kooriloomingus üldse. „Huvitam” on öieti vähe öeldud. Selles oli erilist sügavust, vangistavat meeleolu ja otse realistlike lindude häälsusi, mis aga hästi olid seotud muusikalise tervikuse. Tormis oli kasutanud rikkalikult koorikõla võimalusi, mida ka täielikult kuuldavale toodi O. Oja juhatusel.

Tarmo Lepik (sünd. 1946) on juba varem meelde jäänud oma paari lauluga, mida võis kuulda Tallinna Kammerkoori esituses. Seekord tulid ettekandele tema Kolm laulu Betti Alveri sõnadele. Jälgim nootide puudumine ei võimalda laule lähemalt vaadelda, aga eriti mõjuvalt oli kirjutatud esimene laul („Tähetund”). Kuno Arengu juhatusel toodi kogu siit haravalt kuuldavale.

Muidugi: kooril on eeskujulik diktsioon ja sellepärast nähtavasti ei peetud vajalikuks lisada laulude sõna. Aga eriti moodsamas kooriloomingus on muusikaline ülesehitus sageli nii komplitseeritud, et kõlavad korraga erinevad sõnad, mistõttu parimagi diktsiooni puhul ei saa sõnadest igakord täpselt aru.

Kavas teises pooles olid päle Tormise ja Lepiku laulude veel Gustav Emesaksa romantiline „Õhtu rannal” (Juhan Smuul), Valeri Kikta (1941) „Kaks Taga Karpaatia ballaadi” (plokklöödil Endel Valkenklaui), grusi helilooja Otar Taktakisvili (1924) „Sa oled mu viinamarjapäev” (solist

Eduard Tubina VIII sümfonia Malmös ettekandele

Teatavasti on Neeme Järvi eelolevast hooajast alates Göteborgi sümfoniaorkestri peadirigent. Ta juhatas aga ka rea kontserte Malmö sümfoniaorkestriga tuues m.h. kuuldavale Eduard Tubina VIII sümfonia (1966).

Esimene kontsert toimus neljapäev, 30. sept. Malmö kontsertmajas. Kavas on: J.S. Bach – Brandenburgi kontsert nr. 2, Sergei Prokofjevi „Peeter ja hunt” ja Ed. Tubina VIII sümfonia.

Laup., 2. okt. toimus nn. perekonnakontsert, kus Tubina sümfonia asemele mängitakse Egil Hovlandi Kontserdist 3 trompetile ja keelpillidele.

Teisip., 5. okt. antakse kontsert Malmö Muusikaülikooli uues auljas, kus kavas on jällegi Eduard Tubina VIII sümfonia ning W.A. Mozarti avamäng oop. „Tiitust” ja J. Haydni Tšellokontsert D-duur.

Laup., 12. veebr. toimuva perekonnakontserdi kavas on m.h. H. Alfvén, I. Stravinski, C.M. v. Weberi jt. helitöid.

Teisip., 15. veebr. on sümfoniaorkester. Kavas: I. Stravinski – Sümfonia puhkpillidele, C. Nilssen – Klarinetikontsert ja A. Glasunov – V sümfonia.

Eduard Tubina sonaat viiolinele ja klaverile

tuli kolmap., 23. juunil kell 20.10 ettekandele rootsi raadio 2. programmis. Esitasid Gideon Roehr (viola) ja pianist Jacob Moscovicz.

Sonaadi kirjutas helilooja 1965.a. veebruarist maini. Teos on kolme osaline: *Allegro molto moderato* – *Allegro vivace* – *Largo*.

Kavas oli seda nimetatud esiettekandeks, aga kas sonaati siiski pole varem mängitud Endel Kallam USA-s?

Leo Saar; juh. K. Areng) ja lõpuks Veljo Tormise „Laulja” (Kristjan Jaak Peterson), kus suurel trummil oli kaastegev Tauno Vahter, taldrekute lõojat ei olnud nimetatud ja orell saatis Andres Uibo. Juhatas O. Oja. „Laulja” on loodud 1974.a. ja pühendatud Gustav Emesaksale. Teoses leiavad tsiteerimist Emesaksa „Mu isamaa on minu arm” ja „Lauliku talveüksindus”.

Kirik oli väljamaal. Lauljale ja koorijuhidele anti lilli ning tugevate aplauside vastas koor lisapaladega. Kõigepealt soome rahvaluul „Õhtulaul”, solist Ivar Laid, mille ühte salmi korraldi, edasi T. Morley, J. Brahms ja lõpuks Gustav Emesaksa „Mu isamaa on minu arm” mida nüüd ka soome publik kuulas püsti seistes.

Sellest saab varsti 15 aastat, kui Riiklik Akadeemiline Meeskoor Rootsit külastas. Huvitav, kui kava peab veel ootama, enne kui neid siin uuesti kuulda saab?

Harri Kisk

Neeme Järvi Šoti

Rahvusorkestri peadirigendiks

Päale ülimalt edukat esinemist Stockholm Ooperis jätkas Neeme Järvi oma tegevust Inglismaal. Juunis juhatas ta Leedsis ja Birminghamis G. Verdi „Reekviemi”. Kaastegevad olid – nagu Järvi kirjutab – „haruldased inglise solistid, Leedsi Filharmoonia koor, Birminghami sümfoniaorkestri koor ja Birminghami sümfoniaorkester.”

Edu oli täielik nii publiku, orkestri ja arvustuse poolt.

21.–23. juunini oli Neeme Järvi Šotimaal Glasgows, kus ta pidulikult seati ametisse Scottish National Orchestra muusikaliseks juhiks ja peadirigendiks. Ta asub neisse ülesannetesse esialgu kol-

meks aastaks alates 1. augustist 1984.

Seda 100 aastast orkestrit on aegade jooksul juhatanud Barbirolli, Szelli, Süsskind, Karl Rankl, Swarowski, Koussevitski, Adrian Boult, Weingartner (1924), Talli, Abendroth (1925), Nikolai Malko (1931), Dobrowen, Georg Schneevoigt, Beecham ja aastail 1959–84 Alexander Gibson.

Edinburghis ilmuv „Scotsman” (23.6.82) ja „Glasgow Herald” (23.6.82) tutvustavad Neeme Järvit pikemais piltidega varustatud kirjeldamis. Teda nimetatakse mõlemas ajalehes eesti dirigendiks ja Glasgow ajaleht õpetab lõpuks koguni Neeme Järvi nime hääldamist!

Uus ajakiri Eestis

Tsaariajal ilmus Karl August Hermann toimetatud „Laulu ja mängu leht”.

Iseseisvusajal ilmus „Muusikaieht” ja 1930. aastail ka ajakiri „Teater”. Mõlemate ilmnemine lõpetati 1940.a. sügisel Nõuk. Vene okupatsioonivõimude poolt.

Soove muusikaajakirja järele on eesti muusikud esitanud korduvalt, ka trükitõlkes, aga seni asjata. Nüüd siis lõpuks, 1982.a. aprillis ilmus 1. number ajakirja „Teater. Muusika. Kino” peatoimetaja on partei- ja ministeeriumitegelane Jaak Allik, kes m.h. on olnud poliitrukina saatjaks Rootsit külastanud kultuuritegelastele.

Saatesõna on uuele ajakirjale kirjutatud EKP Keskkomitee sekretär Rein Ristlaan, kes ütleb m.h. järgmist:

„Jõudsaks sammuks vabariigi kultuuriloos kujuneb kahtlemata uue ajakirja „Teater. Muusika. Kino” ilmumise hakkamine. NLKP XXVI kongressil toonitas sm. Brežnev: „Kirjanduskriitika ja kunstiteadlaste ülesanne on esitada professionaalseid otsustusi.” Seni olid võimalused selleks meie vabariigi teatri-, kino- ja muusikateadlastel küllaltki piiratud, järelikult aga ka nende osa kultuurielu edendamisel ebapiisav. Nüüd loodame olukorra põhjaliku muutumist, marksislik-leninlikule maailmavaatele tugineva professionaalse kunstikriitika mõjujõu märgatavat kasvu.

Teater, muusika ja kino, nagu kolm muu kultuurivaldkonda, on praegusaajal toimuva kahe maailmasüsteemi vahelise ideoloogilise võitluse üks kõige aktiivsemaid lõike.”

Ristlaan võtab tagantjärele niisiltsi omaks senise ebanormaalse olukorra. Miks see aga nõnda oli, ei 1940.a. sügisest kuni 1982.a. aprillini puudusid Eestis muusika ja teatri ajakirjad, seda ta ei seleta.

Kuna peatoimetaja Jaak Allik eeskätt tegeleb teatriga, siis on ajakirja 1. numbri 96 leheküljest 69 lk. pühendatud teatrite või kinole. Puht-muusikale on antud 7 lk. (ülevaade helilooja Ester Mägi loomungust) ning 11 lk. hõlmab teemat „Helilooja ja teater”.

Vaatleja

Õiendus

„Teatajas” (nr. 12) ilmunud väljavõtteis T. Vettiku kirjadest on juhtunud trükiviga.

Lk. 7, 3 veeru 3. lõik on õigesti:

„Soome viiside vägev kevadvoog tormas võimsa kohinaga laante sügavusest esile” kirjutas esiettekande puhul selleaegne kuulus soome dirigent ja helilooja Robert Kajanus.

„Teatajas” (nr. 13) ilmunud artiklis T. Vettikust okupatsioonide ajal on lk. 6, 5. veerus juhtunud trükikojas eksitus.

T. Vettiku poolt raamatusse kirjutatud tema vangisoleku aastarvud 1950–56, mida ta samas läbi tõmbas kustutatud trükikojas – nad arvasid, et neid arve pole vaja!

Õigesti näeb raamatu leheküljel nurk välja nii:

хорошая песня; им созда
из которых неоднократно
ликанских певческих пра

196 1950 56

Samas artiklis lk. 7, 4. veerul on dirigendini Monteaux. Peab olema Monteux.

„Karistamata isik“ oli ligi neli aastat vangilaagris

Karl Põlde mälestusi aastaist 1951-54 Nõukogude Vene vangistuses

Karl Põlde

1949. ja 1950-ndate aastate algul saavutas Nõukogude terror Eestis oma haripunkti. Arreteeriti ja viidi Venemaale talupoegi, haritlasi, ja isegi kommunistlike kvislingeid, keda nüüd nimetati „kodanlis-natsionalistideks.“

Arreteeritud haritlaste sekka kuulus ka Karl Põlde. Tema elukäik on kokkuvõttes järgmine:

Karl-Robert Põlde sünd. 20. dets. 1884 Õisu talus Koikküla vallas Valgamaal, kangur Mikael Põlde ja ta abikaasa Liisa (neiuna Umalas) pojana. Abielulis 1908.a. Jenny Ojaga.

Karl Põlde töötas ametnikuna mitmes asutuses, 1919. a. alates kauemat aega Tartu linnavalitsuse tervishoiu osakonnas. 1918.a. alates oli ka „Vanemuise“ näitleja. Esinenud laulusolistina. Tema õde, Liina Reiman oli suurimaid draamanäitlejaid.

Karl Põlde oli tegev sotsiaalrevolutsionääride Valga põrandaaluses organisatsioonis 1920–16. Poliitilise tegevuse pärast oli 1905.a. vangis. 1960.a. viibis koos abikaasaga Stockholmis külas oma poja Mikk Põlde perekonnas, kus jõudis kirja panna oma mälestused. Neis on juttu ka Karl Põlde vangisolekust Nõuk. Vene teise okupatsiooni ajal. Karl Põlde suri 3. märtsil 1963.a. Tartus.

Juuresolevalt avaldame katkeid tema memuaaridest, mis lasevad aimu saata tuhandeid eestlasi tabanud saatuseid.

Karl Põlde kirjutab:

„Aastal 1949 ja 1950 käis üle Eesti ja ka naabrite maal Lätis ja Leedus arreteerimiste ja kohtu- alla andmise n.ö. üheksas laine. See oli südametum ja toorem, mida enne pole nähtud! Kõik endistest küüditamistest imekombel pääsenud vangistati ja saadeti Siberisse asumisele, kõik arhiivi antud aktid võeti uuesti läbivaatamiseks prokuratuuris.“

Äratamine kell 3 öösel

See oli 13. jaanuaril 1951, mil kaks poisikese ohtu julgeoleku meest öösel kell 3.00 ägedalt uksekella kõlistasid ja sisselaskmist nõudsid. Mina magasin tagumises toas, eidekene aga meie korteri suuremas toas. Ta laskis nemad sisse, ise ehmunud kui nägi kes sisestuljad on. Nad esitasid prokuratuuri orderi minu vahistamiseks ja kogu toakraami ning muu varanduse aresti alla panemiseks.

Esimene käsutus oli: „Kõik relvad ära anda, raha ja väärisjad neile siinsamas kohe välja anda.“ Muidugi mõista vastasin, et mingisuguseid relvi ei oma ja seepärast ka üle anda ei ole.

Seejuures hoidis üks meestest sisseastudes revolviit laskevalmis käes, kuna teisel oli tupe külje peal. Vara kirjapanemine toimus korterinaabri kingsepp Vesteri juuresolekul kui tunnistajana. Minul ja eidekesel oli keelatud rääkida teineteisega, iga meie liigutust jälgiti ja valvati meie nägusid, kartes vist, et me müimikaga võiksime salajast juttu vesta ja kokku rääkida!

13 tundi läbiotsimist

Võeti lahti kõik kapid ja laekad ning inventariseeriti kõik, mis seal leidis. See üleskirjutamine vältas järjest vahetpidamata kuni kella 4 peale lõunat, s.o. 13 tundi 13. jaanuaril 1951.a.

Liiga palju palituid ja ülikondi

Nemad võtsid kirja kõik ihu- pesu, voodipesu, kleidid, undrukud ja mantlid ning palituid. Suure imestuse kutsus esile arreteerijates see, kui leidsid kapist ja varna otsast 10 palituit (Miku omi 3, Kallu omi 3 ja minu omi 4), 14 ülikonda (kuigi mõni juba üsna kantud – minu 7, Miku – 4 ja Kallu – 3) ja kuubi.

Üks neist hüüdis hurjutavas toonis vene keeli (mõlemad olid umbkeelsed tiblad): A tõi prokja- tõi spekulant, viš skoljko ože- dõj nagpabil!“ (Ah sa neetud spekulant, vahi kui palju riietust on kokku röövind!)

Ei ole palitu ega kuub...

Muidugi, kui arestant pidin kõik alla neelama ja vaikima! Muigama pani NKVD mehe kimbatust, kui ei osanud saterkuuele ja visiitkuuele nimetust anda kirjanikuks lausudes: „Tõrst snæt, tšto za ožežda... paljto, – ne paljto? pinžak, – ne pinžak?, takihh ne vidõval ranše...!“ (Kur- rat seda teab, mis riidetükk see küll on: ...nagu palitu ... aga ei ole siiski, kuub... aga ei ole siiski... selliseid pole küll enne nä- nud...!)”

Ülekuulamiseid

Karl Põlde viidi nüüd Tartu linna miilitsavalitsuses, kus toimu- sid uued ülekuulamised kuni kella

4 öösel 14. jaan. 1951. Järgnes paigutamine arestikambrisse kus olid juba ees neli meest ja hiljem viidi ta Tartu vanglasse Treffneri gümnaasiumi vastas Jaani tänavas. K. Põlde jutustab:

„Siin oli mõeldud asemeid kuni 10–12 isikule, aga meid sai siia 26 inimest. Olime kui silgud püitis. — — — Karantiinis viibisin 10 päeva.“

Advokaat ei kaitsenud, honoraar 250 rubla...

„Viimaks teatati, et minu koh- tu asi tuleb Eesti NSV Ülem- kohtu väljasõidu istungil Tartus arutusele 25. novembril 1951.a. Emakene teada saades sellest oli võtnud advokaat Koosti kait- saks minu kohtus. Mind ja paar teist poliitilist toodi kohtusse käed rauds.“

„Enne kohtuistungit mind kõ- neltades ütles minu kaitaja adv. Koost minule, et tema ei saa mind kuidagi kaitsta, kuna hoidsin oma korteris hobuse koormatäie keela- tud kirjandust... Ta pidas oma sõna, ta ei lausunud minu kaitseks ka pooltki sõna ja laskis selle eest omale eidekesel maksta 250 rub- la!“

10 aastaks vangi

Ülemkohtu otsus oli:
„Karl-Robert Põldet karistada vabaduse kaotamisega 10 aastaks kinnipidamisega töölaagris ühes õiguste kaotamisega 5 aastaks ja kogu varanduse konfiskeerimise- ga.“

Narva invaliidide laagris

15. dets. 1951 saadeti Karl Põlde Tallinna Lasnamäe vanglas- se.

Ta kirjutab sellest:

„Siin viibisin nädal aega, siis saadeti mind Narva invaliidide laagrisse, mis asub Kreenholmi ku- nagiste puuvillaladude kahes suu- res telliskivihoones Narva jõe kaldal, rootsi kantsil oleva nn. pimeaia müüride läheduses.“

„Eelmainitud kahte kõrgesse telliskivihoonesse oli ehitatud kaks korrust kuhu oli mahutatud laagrihaigla, ambulantsi, labora- tooriumi ja raviprotseduuri ruu- mid ning laagri suur köök söögi- saaliga alumiisel korrusel ja ülemi- sel laagri klubiruum väikese lavaga ja kinoaparaadiga putkaga ja vangi isiklike asjade hoiuruumi-aidaga ühes rätsepa ja kingsepa töötoaga. Ülejäanud ruumid kahel korrusel olid jaotatud 21 sektsiooni või kambri alla kuhu oli tuubitud üle 1500 inimese, olgugi, et arvestatud oli väealt 800 inimese mahutamiseks.“

T. Vettik juhatas vangi- laagri koori ja orkestrit

„Meie laagril oli meeskoor 24 liikmeline ja „sümfoonia“ orkester 30 liikmeline. Dirigeeris poliitiline vang – eesti tuntud helilooja ja

üldlaulupidude koorijuht Tuudur Vettik, kes oli ise hea viiulimängi- ja. Mind kisti ka koori laulma, ku- na teati, et olen endine „Vanemuise“ solist ja näitleja. Laulsin siis I bassi kaasa ja tegin paar korda ka soolot, mis hästi vastu võeti kuigi hää korras polnud.

Publikuks olid vangid ja esine- jateks ka vangid.“

Tervisehäired

1952.a. alates kannatas Karl Põlde sisemise haiguse käes:

„Keegi seletas, et selle rikke tekitavat kloorubi, mis on desin- fitseerimiseks vette lastud ja kül- metus märgade jalgade tõttu ja vi- tamiinide puudus kehas. Minu va- nad kingad ei olnud enam vee- kindlad ja seetõttu minu jala- tallad alati rõksed ja külmata- sid. Ääreitu rõske oli kõikjal, sest Narvoa (= Narva jõgi. Toim.) voolas meie elumajade lävest ai- nult 10 meetri kaugusel! Ja meie lavede esine oli sillutamata, see- pärast muutusid vihmasel ajal kõnniteed lausa vedelaks pori- mülkaks ja elu üsna sapiseks. Õppisin ka voodimadratsi valmis- tamise selgeks ja töötasin madrat- sitoas paar nädalat aega, rohkem ei pidanud vastu, siis pidin jätma! Puuvilla häiriv tolm ja kummar- gile olek madratsi üle õmblemisel tekitasid ägeda valu põues, pidin lahkuma, muud ei jäänud üle.“

Vabastamiskäsk

„Viimaks 22. oktoobril 1954.a. teatati minule, et minu kohtla ka olla nüüd vabastamiskäsk Tallin- nast pärale jõudnud.

— — — Viimaks ometi 30. ok- toobril 1954.a. anti meile passid ja teised dokumendid kätte, kaman- dati veoauto peale koos oma kompsudega, milliseid veel hoole- ga kontrolliti, et kroonu kraami keegi välja ei viiks, valvurid asu- sid vintovkadega (vintpüssidega. Toim.) ümber ja algas sõit raud- teejaama, kus meile sõidupiletit kätte anti ning pärast seda laagri- ülem meile lühikese kõne pidas, manitsedes, et oma ausa tööga lunestaksime oma süiteo ühis- konna ees ja soovis, et meist ükski enam laagrisse tagasi ei tu- leks ja et meil hea tervise juures oleks palju õnne ja edu eluteel.

3 aastat 9 kuud ja 17 päeva on minu elust maha kustutatud, olin nagu varjusrummas.“

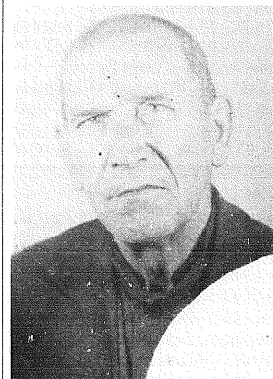
Kojuõudmine

31. okt. 1954 kell 130 öösel jõudis Karl Põlde Tartu jaama: „Minu saatekaaslane Voites, Haaslava kolhoosist, oli hea mees, aitas mu kompsud tassida voo- ri- mehe peale ——. Olin ise äär- miselt kõhnaks jäänud ja jõuetu, et ise oma pakke vagunist kuni vooimehieni kanda. Vooimees — — — oli nii hea mees, et kandis minu palvel kompsud mu korteri ukse ette, ise ma ei jaksanud. Oli vist kelle 2 öösi, kui oma kompsu- dele, kuhu veidikeks puhkama

olin istunud, tukkuma olin jäänud ja enne ei ärganud, kui umbes kel- la 5 paiku hommikul.

Helistasin peale avas proua Jenni Kets, kes elas nüüd Miku- kesse toas. Ta kohkus, kui mu ära tundis, eidekese tagatoast kutsus ja meie siis kolmekesi nutma pah- vatasime. Võimatu on kirjeldada seda jällenägemise liigutust ja rõõ- mu, seda peab ise läbi elama!

Koppe ja hallitushaisu levitavad kompsud tõstis eidekene kohe koridori esikust, mis oli juba täis koppehaisu — nii hullusti oli see hirmus hais sööbinud mu fufai- kas- se (fufaika = kampsun, kootud vest; siin ilmselt tähenduses vatt- kuub. Toim.) ja teistesse riideese- meis. Sellepärast riietusin kohe lahti ja panin teised puhtad kodu- sed riided selga.

Karl Põlde vangilaagrist vabanenuna a. 1954.

Olin peaaegu skeletiks muutunud

Eidekene saatis mu kohe Pargi sauna. Üle hulga aja tagant sain end jälle korralikult puhtaks pes- ta. Kogu rahvas saunas vahits mind, sest olin peaaegu skeletiks muutunud – naha alt paistsid ter- ravalt välja ribi- ja muud kondid.“

Stockholmis 29. jaan. 1961

„Karistamata isik!“

22. juunil 1959 saatis Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi juriidiline osakond Karl Põlde teate, milles üteldakse, et ENSV ülemkohtu otsus 22. okt. 1951, millega K. Põlde 10. a. vangi mõis- teti on

„Eesti NSV Ülemkohtu Presi- diumi määrusega 24. novembril 1954 tühistatud ja siidustas Teie suhtes lõpetatud. Seega olete Teie nimetatud Ülemkohtu Presi- diumi määruse kohaselt karista- mata isik.“

Allakirjutanud osakonna juha- taja E. Veskimäe.

*

Aga „karistamata isik“ ise lei- dis eespool, et „3 aastat, 9 kuud ja 17 päeva on minu elust maha kus- tutatud.“

* Evald Põdra lõpetas Stockholmis ülikooli fil. kand. kraadiga soome- uuri keelte, ajaloo ja riigiteaduse alal.

Toronto elu

Usuteadusliku Instituudi õnnestunud kursused Torontos

18 osavõtjat Kanadast, USA-st ja Austraaliast

Tänu piiskop Karl Raudsepa organiseerimisvõimele ka prof. dr. Arthur Võõbuse ning USA ja Kanada lektorite teaduslikule panusele on EELK Usuteaduslikust Instituudist viie aasta jooksul kujunenud soliidne kõrgem õppeasutus neile, kes soovivad kaasa aidata läänemaailmas tegutseva EELK töös. Sellest andis tunnistust juunis Torontos peetud kahepäevasele õppekursusele, mis oli kokku toonud 18 osavõtjat, kelle hulgas kaugeimalt kohale sõitnuteks oli Hans Henning Lüdigi Austraaliast. Tuleb tunnustada märkida, et ka sellest kursusest võtsid osa need, kes juba Instituudi on tegelikult lõpetanud ja Konsistooriumi eksamid sooritanud: Kersti Pinna, Väino Kaldma ja Albert Roost – kõik Kanadast. Praegu on ettevalmistamisel õppekursus Stokholmis, mis toimub augustikuus.

Viienda õppeaasta kursusel

Uusi eesti kirikuõpetajaid Torontos

Pühapäeval, 20. juunil ordineeriti Kanadas EELK õpetajametis- se kaks Usuteadusliku Instituudi lõpetajat: Väino Kaldma ja Albert Roost. Mõlemad olid väljapaistva tulemustega õppinud Instituudis viie aastat, täitnud prooviaasta kohustused ja sooritanud Konsistooriumi eksamid.

Õpetajametise õnnistamise pühalik jumalateenistus Torontos Vana Andrese Kirikus toimus piiskop Karl Raudsepa juhtimisel. Kaastagevaid olid Instituudi teadusliku töö juhataja prof. dr. Arthur Võõbus Chicagoist, Konsistooriumi assessorina praost Rudolf Kiviranna New Yorgist, praost Andres Taul Torontost, Kanada Luterliku Kiriku Eastern Sinodi piiskopi esindaja rev. Gilbert Scharf ja õp. Uno Petersoo.

Haruldasele ja tähtsale sündmusele elas kaasa Instituudi üliõpilaste pere eesotsas nende vanema Titi Trallaga ja rohkearvuline Toronto ja ümbruskonna eestlaste pere. Muusikalisel osal eest kandis hoolt dr. Roman Toi, kes on Usuteadusliku Instituudi kirikumusika õppejõud.

Sisuka jutluse pidas oma õnnistamise vastuminekand Väino Kaldma. Solistina esines Tamara Norheim ja laulis Vana Andrese Koguduse Segakoor Peeter Tammeaur juhatusel.

Ordineerimise talitus toimus täpselt samal kujul nagu see Eesti Vabariigi päevil teostati Tallinnas Toomkirikus. Piiskop ja võimalikud seisid altaris ja kaaks pikakasvuliste eesti kirikuõpetajate mustas talariis kandidaatide altari ees, kelle põlvitades piiskop Raudsepp neile pani kaela hõberisti selle märgiks, et nad vastavalt peapiiskop K. Veemi ja Konsistooriumi otsusele on volitatud toimetama kõiki EELK kirikuõpetajate kohustusi jutlustajatenä, hingekarjastena ja ametialust teimetajatenä. Nende ametlikuks nimetuseks EELK koosseisus on diakon-õpetajad. Mõlemad on kinnitanud, et nende sooviks on jätkata oma teoloogilist väljaõpet Usuteadusliku Instituudi ja isikliku erialalise enesetäiendamise kaudu.

Torontos olid õppejõududena rakendatud prof. dr. A. Võõbus, piiskop K. Raudsepp, mag. Rudolf Kiviranna, mag. Andres Taul ja abipraost W. Kopperman teoloogiliste ainete alal ning dr. Roman Toi kirikumusika alal. Loengute pidajana oli tegev ka õp. Väino Nõmmik. Kõik õppejõud tegid oma töö täiesti tasuta. Nad on lubanud seda teha ka Stokholmis peatselt toimuvale kursusele. Põhja-Ameerikast sõidavad selleks kohale piiskop K. Raudsepp, prof. A. Võõbus, mag. R. Kiviranna ja õp. W. Kopperman. Sellega kerkis üles küsimus, kas nad oleks nõus pidama kursuse raames ka mõned avalikud loengud Stokholmi Eesti Majas. Küsimus otsustati jaatavalt. Kursusest ja avalikest loengutest huvitatul palutakse astuda kohe ühendusse EELK Konsistooriumiga.

Mõlemad olid juba enne Instituuti astumist aktiivselt tegevad usuliskiriklikus töös: Väino Kaldma – Sauli Ste Maries, Ontario osariigi ja Albert Roost kauaaegse esimehena suures Torontos EELK Vana Andrese Koguduses. Instituudi kuues kursuse peetakse 1983. aasta suvel, samuti Torontos.

Käesoleva aasta augustikuu teisel poolel on kursust Stokholmis, kuhu Põhja Ameerikast lektoritena kohale sõidavad piiskop Karl Raudsepp, prof. dr. Arthur Võõbus, praost mag. Rudolf Kiviranna ja abipraost Walter Kopperman. Õppejõud USA-st peavad ka mõningad avalikud loengud Stokholmi eestlaskonnale. Kursusest Stokholmis on end osavõttu registreerinud õpilasi ka Inglismaalt ja Saksamaalt. Eriti tähtis on, et neid tuleks ka Prantsusmaalt ja mujalt, kes eestlaste gruppidele puuduvad oma kirikuõpetajad. Teretunud Instituuti on ka naisosavõtjad, kelle hulgas Kersti Pinna Torontost ja juba Instituudi lõpetanud ja viibib praegu prooviaastal olid sooritanud ka Konsistooriumi eksamid.

Ordineerimise puhul oleks Kersti Pinna esimene eesti naiskirikuõpetaja vabas maailmas. Kodu-Eestis on neid töötamas mitmeid viljakate ja hinnatud tööjõududena säälse Eesti Ev. Luteri-Usu Kirikus.

Kes Kus?

* Helilooja **Kaljo Raid** Torontost laulati 28. juunil Tallinnas pastor Merilo poolt pastor Puu lesaga K. Raid taotleb oma abikaasa ja selle kahe noorema tütre väljasõiduluba Eestist.

* Prof. **Endel Tulving** Torontost valiti Upsala ülikooli audoktoriks. Promotsioon toimub 9. oktoobril.

Leinateateid

Alfred Eduard Tint suri 3. juulil Torontos. Ta oli sünd. 10. aug. 1907 Kehras.

Torontos asuva Tartu Instituudi tegevusest

Torontos arendab elavat tegevust

Tartu Instituut.

Loenguid

peeti 1981. aasta jooksul üheksa, neist kolm korraldati ühiselt teiste organisatsioonidega. Kuulajate arv kõikus 25 ja 180 vahel. Enamust loenguid refereeriti pikemalt ajakirjanduses. Kõik loengud helilindistati ja neid kassette on võimalik laenata. Sissepääs loenguile oli vabatahtliku annetuse eest, välja arvatud üksikjuhul kus lektorile on vaja olnud tasuda sõiduraha. Jutlemine kohvi juures pärast loenguid on olnud edukaks mõttevahetuse juhuseks. Lektorid on kõik esinenud tasuta.

Raamatukogu ja arhiiv

kasvas jälle jõudsasti nii, et käimas on ruumide laiendamine. Suuremad kogused tulid Juhan Torki

Toronto kahel eesti kogudusel uuel õpetajad

1. juulil astusid Torontos usulis-kiriklike ametiülesannete täitmisele kaks noorema põlve EELK kirikuõpetajat: praost Andres Taul ja õpetaja Udo Petersoo.

Mõlemad asusid teenima suuri kogudusi, millest Toronto EELK Peetri kogudus, praost A. Tauli uus töö- pöld, on eestlaste suurim kogudus, kaasa arvatud ka kogudused Eestis. Peetri kogudust teenis kunni 30. juunini ka praost emeritus Oskar Puhm, kes alates 1948. aastast oli koguduse organisatsioon ja ka kiriku ehitamise hingedes oma ustava väsimatu tööga.

Praost Andres Tauli tööd Torontos EELK Vana Andrese koguduses (ra- jatud 1911) õp. Oskar Pello poolt 4. nov. 1971) asub jätkama õp. Udo Petersoo (sünd. 8. mail 1934), kes on lõpetanud usuteaduse Kanadas ja seni töötanud pedagoogina koolipõllul, kust ta nüüd lahku, kuna kogudus vajab tema täit tööjõudu.

Mõlemad noored õpetajad tulevad Eesti kirikuõpetajate perekondadest. Nende isad – praost dr. Jaak Taul on Londoni koguduse õpetaja ning õp. Elmar Petersoo teenis Eestis Jõh- lehtme kogudust ja suri pagulaspastori- na Kanadas.

Andres Taul on sündinud tolleage- se Toronti Peetri koguduse õpetaja pojana 11. augustil 1936. Ta lõpetas usutea- duse magistri kraadiga Inglismaal. 1969.a. suvest kuni 31. märtsini 1972 oli ta praost Rudolf Kiviranna kaastöö- liseks New Yorgi Lexington Ave. koguduses, kus töötas noorsootöö- ja abioptajana, saades oma edaspidiseks tööks selles suurlinna koguduses rikkal- like ametilaseid kogemusi.

Mõlemad Toronto kaht aktiivset eesti kogudust 1. juulist teenima hakkavad võimalikud on tuntud rahvusliku meelsusega kirikuõpetajate- na ja on ka abielus eestlannadega.

Väga väikesest ja tagasihoidlikust algusest on Toronto kavanud vaba maailma jõuliseks eestlaste keskuseks, kus muide on ka suurim arv lapsi ja noori. Toronto ise on nüüd miljonite- rinn, kus on tunda euroopalikke mõju- sid. Need jätavad sellele linnale puhta ja sümpeaate mulje.

Toronto eestlaste kiriklikul elul on algusest peale olnud tugev side USA va- nima eestlaste kogudusega New Yorgis. 1948.a. USA-s tööle asunud õp. mag. Rudolf Kiviranna pidas Torontos vana- dele ja uutele eestlastele esimese ju- malateenistuse juba 1948.a. suvel ja vahendas õp. Oskar Puhmi tööle asu- mist Toronto Peetri koguduses.

(paberid), Arvid Vilmsi (raama- tud, eksliibrid, valguspildid jne.) ja Hans Johanson (raamatud) ja- reljääkidest; Juhan Käisilt (pabe- rid), Ottomar Laamanilt (110 raama- tat), ja veel mitmelt isikult ühe kuni 50 raamatuni, Austraalia ar- hiivi duplikaadid ning „Riigi Tea- tajaid“ ja „Eesti Statistika Kuukir- ju“ Argentiinast. Raamatukogu korramistamisel töötasid mitmed va- batahtlikud tööjõud.

Bibliograafiline tegevus

jätks. Dr. E. Aruja sai lisada üle saja päälkirja B. Kangro koostami- sel olevasse uude pagulasraamatu- te nimekirja.

Kontaktid

mitmete eestlaste ja Kanada sama- shiliste organisatsioonidega on jätkunud. Dr. E. Aruja võttis osa kahest pikemast arhiivinduse kur- susest.

Kirjavahetus ja muud.

Välja on saadetud üle 413 kirja, mis on vähem kui eelmiseil aastail tänu pikemale postistegiile. Eri- aktsiooniks oli ja jätkub veelgi professor Võõbuse suure ajalooraamatu „Studies in the History of the Estonian People“ levitami- sele kaasaaitamine. Aasta jooksul saadi üle 150 uue tellija, mis on hõlmanud üle 1100 kõite käsita- mist. Valmistatakse ette Tartu Üli- kooli 350. aastapäeva tähistamist Balti ainelisel (AABS) konverent- sil 17.–19. juunini 1982 Min- neapolis ülikoolis. Sel teemal peat- tekse kaheksa referaati.

Majandus.

Instituudi peamine sissetulek saadi Tartu College'ilt (3000 dollarit), Grimms Fused Ltd. on tasunud loengute kuulutused (360 doll.), Vabatahtlik annetus loengutest osavõtjailt tõi 450 doll. Kulude poolel on eesti keele kursustest osavõtjale õppemaksu arvel (385 doll.), kohvi loengute ajal (270 doll.), raamatute ostud (250 doll.) post ja kaugekõned (410 doll.), mikrofilminine (160 doll.) jmt., kõik kokku 2282 doll.

Arvetes ei esine Tartu College'i panus loengusaali ja kolme raama- tukogu ruumi tüüri nool.

Tartu Instituut tervitaks huvi- tavate loengute pakkumisi ja ane- tust rahas ja raamatuts ning arhiiv- materjalis. Instituut kogub kõiki eestikeelseid raamatuid ja kõiki muukeelseid mis kuidagi Eestit või eestlast käsivad. Eestilaineliseks uurimistööks vajatakse kõike kir- jalikku olgu need erakirjad (eriti kodumaaga), dokumendid, käsi- kirjad, pildid jne.

Eestilainelise uurimistöö abista- miseks ja noorte teadlaste juurde- kasvu ergutamiseks annab Tartu Instituut stipendiume ja püüab igati nende tööd aidata nõuande- ga, allikate leidmisega ning uuri- mistööga seotud kulude katmise- ga. Samuti tahab Instituut pre- meerida eestilainelisi doktorit-, magistri- ja seminaritööde päle nende valmimist, samuti ka eritööd kesk- kooli õpilasil.

Tartu Instituudil pole kontori- tunde. Nõuandeteenistus on kätte- saadav igal ajal sekretäri kodusel telefoninumbri või kirjalikult te-

August Kubja 80 a.

August Kubja tähistas 17. juu- lil Torontos oma 80. sünnipäeva.

Raamatus „Kadunud kodod“ kirju- tab August Kubja, et esimesed seitse eluaastat elas ta Hiiumaal Emmaste mõisas. Rahvusvahelise „Dago“ nime asemele pandud soomlased saarele nimeks „Hiidemaa“, millest tuletati „hiidlane“ ja „Hiiumaa“.

Emmaste mõisa parun olnud poiss- mees. Puhmakede seadud aida ette üles rida laudu ja pinke söömiseks ja joomiseks. Torupilli Juss oma pil- liga olnud pulmas. Sakste pulm ja laula- tus toimus linnas. Pruutpaari oodati koju kell 12 öösel. Mõisa trepi ette viia hekiäärtele tõmmatud traadi külge olid riputatud kirjut paberist laternad küünaldegale. Ka trepp oli nendega dekoreeritud. Ema süles ooda- nud väike August küünalde süütmist, jäänud aga magama ja ei näinud midagi.

Parunit ja paruniprouat tuli alati teretada. Kord tõllakuuri minnes tuli parun vastu. Teretamisel tuli jääda seisma, võtta müts peast, kummarda- da ja ütelda: „Tere parunihärra!“ Ma ei tahtnud teda teretada, keerasin ringi, läksin toa juurde ja pugesin voodi alla. Parun tuli järele ja ütles emale: „Te peaksite oma lapsi õpetama, et nad os- kaksid mõisaväenad teretada.“

Proua mõisa tülles korraldati igal kolmapäeval õhtul palvetund. Proua mängis oreilit lauludele kaasa ja luges palve. Ema oli sügavalt usklik. Enne magama minekut ja sõimist tuli luge- da palve. Pärast sõõki tulid käd kokku panna ja öelda: „Jeesus tänat, kõht täis, aitäh süüa andmast“.

Proua uuris laste huvisid ja jälgis nende tegevust. Augusti raamatute lugemise leidis ta olevat üle normaalse lapse huvi ja keelas selle ära. Jälgides meie sõimist õpetas ta meie söögi- kombel.

Kooliskäimine algas üheksaastasel kolmetalvises Leisu koolis. Esimest korda kooliulest sisseastutajad said sõimunimeks „Sokupoiss“. Need ei tohtnud ukseunugast kaugele min- na. See õpetas distsipliini ja lahutava mõtteis joone kasutamist. Selle dist- sipliineeritud joone täia jäid süüta- mine, viinapudel, õlle- ja veinikkaas, kõik piibuposud ja viinapansid. August Kubja sai põhimõtteline karsklane.

1944.a. põgenes A. Kubja Rootsi ja töötas Stokholmis Hässeli aiariis. Ta sai meie perekonna sõbraks. Helmi Mäelo vahendusel saatis ta Saksamaa- le ühele vaeslapseks jäänud tütarlapsele pakke. 1949.a. jaanuaris asus A. Kubja ümber Kanadasse.

Saal on ta olnud aktiivne avaliku- elu tegelane ja kiriklike ning seltskond- like ürituste heldekäeline toetaja. Ta on andnud välja oma võimalikkude arti- kle kogu „Palukesed“ (1966) ning kirjutatud mälestuste raamatud „Mä- lestusi kodusaarelt“ (1962) ja „Kadu- nud kodud“ (1974). Neis kirjeldab ta suure täpsusega Hiiumaad, selle asulaid, maastikku, loodust, lilli, taimi, loomi, linde ja inimesi seoses oma eluga kodu- saarel.

Torontos on A. Kubja lähemaks naabiks ja majasõbraks professor Karl Taagepera, kes võimaluse piires teine- teist toetavad.

Oma lihtsuses ja tagasihoidlikuses on August Kubja omapärane suur isik- sus, kes kõige vanaduseni on jäänud truaks karskale ja kindlale kristlikule maailmavaatele.

Soovin jubilaarile, et Kõigevägevam temale veel rohkeld hiliseid päevi annaks.

Bernhard Mäelo

ma aadressil. Samuti võib kokku leppida raamatukogu kasutami- seks igal ajal. Sekretäri telefon (416) 447-8958, address 37 Gro- veland Crescent, Don Mills, Onta- rio, M3A 3C4.

Endel Aruja, Ph.D., sekretär

1982.a. Neustadti kirjandusauhinna laureaat, Mehiko luuletaja Octavio Paz sai oma auhinna Oklahoma ülikoolis 9. juunil. Pildil auhinna ülendamise päeval (vasakult): pr. Paz, Oktavio Paz ning luuletajad prof. Ivar Ivask ja Astrid Ivask.

AABS-i VIII konverents

Balti teadusliku ühingu AABS-i järjekordne balti-aineline üldkonverents, mis korraldatakse iga teine aasta, toimus seekord Minnesota ülikooli (St. Paul) juures 17.–19. juunini. Kaasorraldajaks oli Minnesota ülikooli Skandinaavia osakond ja juhtivaks teemaks (eriti ajaloo osas) „Balti-Skandinaavia vahekorrad läbi aegade“.

Avaloengu pidas Franklin D. Scott, kuna konverentsi keskseks sündmuseks kujunes Nobeli laureadi Czeslaw Milosz'i luule lugemine teisel päeval. Suure kuulajaskonna osavõtul tutvustas prof. Ivar Ivask laureaati, andes talle üle tunnistuse AABS-i esimeseks auliikmeks valimise kohta.

Kolm päeva kestnud konverentsi programm oli väga mitmekülgne kaasa arvatud filmide esitamine, raamatunäitused, võimalus külastada Minnesota ülikooli Imigratsiooni Ajaloo Uurimiskeskust ja näha Balti non-konformistide kunstinahtust Norton T. Dodge kogudest.

Rikkalikult kavastatud konverentsil üle 130 referaadi ja laudkonna arutluse. Esinejate arv programmi täitmisele oli umbes 200 kura kogu kohalviibijate arv võis olla umbes 500. Konverents leidis aset St. Paul'i linnas ülikooli põllumajandusliku osakonna juures uues ja avaras Earle Brown Centeris. Enamus külalistest oli majutatud üliõpilaselamuses, mis oli parajas kauguses konverentsi ruumidest.

Konverentsi teemastik oli jagatud 16 erilatuks ainegruppiks, mis esitati 45 istungiperioodil, neist igalgi liigi kahtenise kestvusega. Loengut toimusid paralleelselt viies ruumis, mis ei võimaldanud kõiki huvitavat ettekandeid korraga jälgida. Osa ettekannete tekstide laevad hiljem trükkis avaldamist ni, et aja jooksul saab hae ülevaate konverentsil esitatud loengust nagu see on olnud ka eelmiste konverentside puhul.

Temaatilisel kõige ulatuslikumaks alaks oli ajalugu, andes materjali 17 istungiks kui kaasa arvata ainegruppide nagu arheoloogia, viikingid ja Ameerika imigratsiooni ajalugu.

Kirjanduslikud teemad on alati olnud väga populaarsed ja ka seekord oli saal täis kuulajaid kõigi viie istungi ajal. Lingvistika, folkloor ja mütolooia

kõitsid oma kuulajaskonda eraldi gruppides. Poliitiliseaduslik osa oli seekord lihtne ja enamasti ühiskondlikke teemasid leidsid käsitlust ajaloo loengute hulgas. Ainegruppide loetelus esinesid veel balti majandus, loodusvara, ökoloogia, bibliograafia, balti kunst, film ja muusikoloogia. Üliõpilastele oli varutud oma forum.

Eriti tuleb märkida Tartu ülikoolile pühendatud kahte istungit, millised olid organiseeritud dr. Endel Aruja poolt silmas pidades Tartu ülikooli 350. aastapäeva. Esitati seitse loengut.

AABS-i konverentsid on kasvaval määral kõitnud rahvusvahelist huvi ja mitte-baltlaste osavõtt on järjest suurenenud. Seekord küüdis nende arv 50 protsendini kogu esinejate arvust. Enamus olid muidugi ameeriklased ja kanadalased, kuid ka Skandinaavia ja Saksamaa on talavisti tugevasti esindatud. Kaugemad külalised tulevad Austraaliast, kus huvi AABS-i tegevuse vastu on laienemas.

Programmis esinesid 22 eestlast nime, kellest neli ei saanud kohale ilmuda (Aleksis Rannit, Karl Inno, Elmar Järvesoo ja Roman Toi), mistõttu nende referaadid loeti ette teiste poolt.

Kohalviibijad esinejad olid: Rootsis – Ilmar Arens ja Aleksander Loit, Pariisis – Fanny de Sivers, Austraaliast – Tiit Salasoo, Kanadast – Endel Aruja, Karl Aun ja Eda Sepp, Ühendriikidest – Ivar Ivask, Hilja Kukke, Ise Lehist, Ilmar Mikiver, Tõnu Parning, Hilja Pikat, Felix Oinas, Toivo Raun, Peter Rebane, Johannes Tall ja Rein Taagepera. Neile lisandusid Herbert Valdsee esistujana esimesel Tartu istungil, Epp Aruja ja Eva Ollino referaatide loogajetena ning Leo Kivijärvi üliõpilaste tegevuse arutelus. Kuulajaskonnas leidis eestlasti lühedalt ja kaugele.

Konverentsi organiseeriv toimikond oli teinud kiiduväärse töö. Toimikonna 26 liikme hulgas oli eestlastest Jenny Kallas, Joa Mai Treude ja August Mölder.

UPSALA

EELK Upsala koguduse jumalateenistused

Kell 14 Mikaeli kirikus. Õpetaja Voldemar Takkel, organist Enn Maripuu.

15. augustil väljasõit Norrtäljesse.

Osavõttust teatada tel. (018) 14 21 90, Marje Öunapuu, kellelt saab ka ligemaid teateid bussi väljasõidu kohta ja aja kohta. Norrtälje Frötuna kirikus jutlustab õp. Adolf Kaarme. Kirikukohv Frötuna kiriklas.

12. sept. kodumaalt lahkumise jumalateenistus.

10. okt. Lõikuspuha. Koguduse õhtu eri kavaga.

14. nov. Sumutepüha. Armulaud.

24. dets. Jõuluõhtu. Solist Ülo Raiend.

31. dets. Vana-aasta õhtu. Armulaud.

Konverents lõpetas traditsioonilise piduliku banketiga, kus AABS-i president prof. Marija Gimbutas pidas oma lahkumiskõne ja kus tutvustati järgmist AABS-i juhatust, mis astus ametisse 1. juulil. Uueks presidendiks on prof. William R. Schmalstieg, esimene mitte-balti päritoluga teadlane, järgneks kaheksale baltlasele selles ametis.

AABS-i liikmeskond on püsinud viimaste aastate jooksul 800 ümber, neist eestlasti umbes 25%. Liikmeks olek on võimaldatud kõigile, kusuures liikmed saavad tasuta neli korda aastas ilmutat ajakirja „Journal of Baltic Studies“ ja „AABS Newsletter“. Liikmemaks on 27.50 doll. aastas, õpilastele 12.50 doll. Organisatsiooni aadress on: AABS – Executive Office, 231 Miller Road, Mahwah, N.J. 07430.

H. Valdsaar

Joh. Västriku 70 a.

Saksamaa Eestlaste Keskkomitee kauaaegne esimees – auesimees, ajaleht „Eesti Rada“ kauaaegne vastutav ja peatoimetaja ning selle ajalehe tegelik väljaandja Johannes Västriku sai 13. juulil 70 aastat vanaks.

Juubilar sündis 13. juulil 1912 Viljandimaal Vana-Võidu vallas talupidaja pojana. Õppis Viljandi Linna Ühisgümnaasiumis ja Tallinna Kolledžis. Töötas 1933–39 kutselise ajakirjanikuna Viljandis põllumeeste häälekandja „Oma Maa“ juures. Oli tegev Viljandi spordiseltsides – „Sakala“ ja „Tuleviku“. Noorseppade Malevas, Noortokaste Sakalamaa malevas ja spordipääliku abina Kaitseliidu Sakalamaa Malevas.

Juubilar kuulus Viljandimaal esindajana Eesti Spordi Keskliidu ja Kergejõustiku Liidu juhatusse. Temale anneti „Sakala“ ja „Tuleviku“ teenetemärgid. Tunneme juubilar ka kui tegelikku sportlast, kes juba 17 aastase koolipoisina jooksis 100 m ajaga 11.4., sellega oli ta üheks kiirejalgsemaks koolipoisiks Eestis.

Ka vaimsed alad võludis juubilar – eriti teater ja näitekunst. Selles sektoris saavutas ta hinnata vaimu tulemusi mitte ainult näitlejana ja deklameetorina, vaid ka lavastajana ning kõnemeheks – seda eriti paguluses.

Sõja-aastail töötas juubilar Viljandi Linnavalitsuse varustusinspektori ja Ostulubade Büroo juhatajana.

1944.a. sigisel põgenes J. Västriku Saksamaale, kus jätkab ajakirjanduslikku tegevust. Alates 1945.a. oli ta „Eesti Raja“ ja 1948.a. ka „Eesti Posti“ toimetussliige. Pärast eestlaste ja toimetussliikmete lahkumist Saksamaalt, jätkas Johannes Västriku üksi lehe väljaandmist ja tegi seda ligemale 25 aastat, sageli olverdades ka isiklikke sissetulekuid. Alles hiljem leidis ta toimetussliikmeid ning ka veidi majanduslikku abi.

„Eesti Rada“ on ilmunud 37 aastat. Kui 1952.a. loodi keskkorraldus – Eesti Ühiskond Saksamaa Liiduvabariigis – siis juubilar on ainuke, kes on valitud sellest ajast peale, s.o. 30 aastat Esinduskogusse ja Keskkomiteesse, olles viimased 20 aastat Keskkomitee esimees ja Esinduskogu poold valitud auesimees ning kuldteenetemärgi omanik.

Rahvusliku tegevuse omaette peatükki moodustab Geisingeni Eesti Rahvusliku, kus juubilar oli 30 aastat selle esimees. Möödunud jõulude ta ei kandideerinud enam sellele kohale.

Geisingeni Rahvuskoondis hindas oma endise esimehe tööd ja tegevust 30.a. jooksul tema auesimeheks valimiseks.

Herbert Michelson

Richard Kleis surmud

Richard Kleis suri 18. juunil Tartus. Ta oli sünd. 6. okt. 1896 Tallinnas.

R. Kleis lõpetas Tartu ülikooli 1925 ja saavutas mag. phil. kraadi 1934.

Oli „Eesti biograafilise leksikoni“ (1925-40), „Eesti entsüklopeedia“ (1932-40), „Väike eesti entsüklopeedia“ (1937-39) ja „Võõrsõnade leksikoni“ (1961) toimetaja, samuti „EN entsüklopeedia“ (1968-78) peatoimetaja asetäitja.

Leinataateid

End. Tallinna Tehnika Ülikooli õppejõud Juhana Masing suri Tallinnas 25. mail. Ta oli sünd. 30. juulil 1917.

Aino Kaart, neiuina Truuberg, pälel nime eestitaimist Tarandi, suri 22. juunil Stokholmis. Ta oli sünd. 11. märtsil 1919 Palmse Virumaal.

Kaarel Vahtras 70 a.

16. juulil sai Upsalas elutsev agr. lic. K. Vahtras 70 aastaseks. Ta pärineb Loksa vallast Harjumaal. Õppis kohalikes koolides ning jätkas haridusteed Jäned Põllutöökeskkoolis, mille lõpetamise ja täienduseksamite sooritamise järele astus Tartu Ülikooli põllumajandusteaduskonda. Selle lõpetamise järele 1942.a. töötas ta paar aastat õpetajana Jänedal, kuni kodumaalt lahkumiseni sügisel 1944.

Rootsi saabumise järele asus ta 1945.a. kevadel tööle Põllumajanduslikooli Mullateaduse Instituuti Ultunas. Siin on ta töötanud abijõuna, uurimis-assistentina ja laborandina kuni pensioneerimiseni 1978.a. Oma teadmisi on ta täiendanud edasiõppimise teel sooritades agr.lic. eksami 1954.a. Avaldanud koos kaasautoritega rea uurimusi mullateaduse ja väetuseõpetuse aladelt. Ta on elavalt osa võtnud eriala organisatsioonide tegevusest, olles liige Rootsi Mullateaduse Seltsis, Põhjala Põllumajandusuurijate Ühingu rootsi osakonnas ja selle saviuuri-jate grupis, samuti Upsala ühingu A et A ja Odd Fellow's.

Oma kõige olulisema panuse on juubilar annud Upsala eesti organisatsioonide tegevuses. On raske leida neid organisatsioone, kelle juhatusesse ta pole kuulunud. Pikemat aega on ta olnud vanima organisatsiooni, Upsala Eesti Seltsi, esimees. Hiljuti valiti ta Eesti Agronomide Seltsi Rootsis esimeheks. Sihtasutuse Upsala Eesti Kodu juhatuses on ta kauaaegne laekur. Juhatusel liikmena on ta veel kaasa töötanud ERF-i Upsala osakonnas ja Eesti Pensionäride Ühingu.

Üleriiklikest organisatsioonidest, kelle tegevusest Kaarel Vahtras osa võtab, olgu nimetatud Eesti Rahvusnõukogu, Eesti Rahvusfond, Eesti Demokraatlik Unioon, Vabade Eestlaste Põllumajandusliit ja ÜS Liivika, kelle juhatusse ta kuulub. Samuti on ta „Teataja“ juhatusliige ja hinnatud kaastööline. See on aukartust äratav loetelu.

Juubilar pole keeldunud oma abist, kus seda on vaja. Pagulas-konna vananemise ja kaasa-laste värbamine, eriti juhatusesse, üsna raske ülesanne. Kahjuks hoiudavad noored – ka nn. habemega noored! – sellistest ülesannetest, mis teeneid, au ega raha sisse ei too.

Arvukad kutsekolleegid, Upsala organisatsioonid ja nende liikmed, meie keskkorraldusliikmed ja „Teataja“ samuti Üliõpilasselts Liivika ning kõik sõbrad ja tuttavad soovivad Sulle, Kaarel, hääd tervist, jõudu ja jätkamist kõigis ülalmainitud tegevusaladel!

A. K-e

ent

Address: c/o „Teataja“, Arsenalsg. 1, III, Stblm
Kaaritöö aadressil:
Box 16 323, 103 26 Stockholm
Telefon: 20 70 61

Nr. 127

August 1982

Suviharjapidu Metsakodus

Tähistati eesti skautluse 70. aastapäeva

Suviharja pidu Metsakodus 26. juunil toimus eesti skautluse 70. aasta juubeli pidustuste tähe all. Pääkesepeistelisel hommikul, kui Metsakodu ärkas värskes rohelises piduriis, heitsi lipp.

Kell 9.00 avati näitus „Eesti skautlus 70. aastat“, mille skm. Gustav Ilves hoole ja oskusega oli koostanud ja üles seadnud. Osa väljapanekuid olid kahes keeles – statistilised andmed, tabelid ja näited – nii rootsi kui ka eesti keeles.

Sk. Ilmar Kajandi poolt oli üles seatud jalutusrada – n.ö. „nupuproov“ või vastavate teadmiste meelde tuletamine teemal „Eesti skautlus läbi aegade“.

Kell 11.30 avas Eesti Skautlike Noorte Maleva juht skm. Sven „Tillu“ Hanson peamaja esiküljele kinnitatud suure, mitmest metallist valmistatud, originaalvärvides noorte maleva märgi, mille all seisid pidulikult üles rivistatult lippkondade esindajad lippkondade lippudega, mille hulgast eriti silma paistis ajahambast puredud 50 aastane koillane rohelise skaudilillega Eesti Sk. Narva Maleva Lembitu hughuharu lipp, mis imelikke teid kaudu oli leidnud tee vabandusse.

Kauni, skaudi-gaidi, keskel rahvusvärvi vapi ja kuldsete lõvidena, all „Ole valmis!“ märgi, valmistas ja kinkis Metsakodule juubeli päeva tähistamiseks, kunagine Pärnu meremaleva liige vanaskaut Aleksander Avalaine.

Kell 12.30 avas Metsakodu juhataja skm. Amold Pundi piduliku aktuse lõkkeorus.

Järgnes jumalateenistus õpetaja Jaak Reesalu'lt, samuti loeti ette praost Elmar Töldsepa juubeli läkitus – pidulik jutlus, millele järgnes peakõne skm. Ao Vaks'ilt, mille avaldamine eraldi.

Sk. Gustav Ilves luges ette juubelitervituse, andis üle Uudismaa II osatähed ja tänas kõiki Metsakodu sõpru ja abimehi.

Aktuse lõpetas Metsakodu Sõprade Ringi esimees skm. Ilmar Loorand lühikese sõnavõetuga. Lõpetuseks lauldi Eesti hümmi.

Päele tublide Metsakodu pere-naiste traditsioonilisi pirukaid, vorste ja hapukapsaid, s.t. päale lõunat, jätkus peo n.ö. elavam osa: tantsud, mängud, võrkpalli võistlused jne.

Õhtune lõke

algas päris põnevalt, kuna kõigi endiste ja praeguste skautlike noorte vahel loositi välja juubeli kingitusena reis skautluse sümboolsele – Inglismaale. Õnnelikult võitjaks osutus kunagine skaut Eestist „Aegviidu-salgast“ Aegvi-

* Jüri Aadli ja Leida Helberg laulatati Alingsås.

* Valve Birgitta Käärmees ja Lars Örfan Vretblad, mõlemad Stockholmist, laulatati Tyresö kirikus.

* Mart Tiismann ja Charlotte Nicolin laulatati Sorunda kirikus.

* Ann-Charlotte Wiita ja Daniel Morger Norrtäljest laulatati Rimbo kirikus.

* Hambarast Rein Ingel ja Margareta Brach laulatati Täby kirikus.

* Wenche ja Peeter Nellise'le sünnis Göteborgis tütar.

lõke aga lõppes äkki ja jahmatusega – sest vahele tuli kiirkõne Karlskroonast Kaliningradil! Nimelt oli ilmunud see teatud allveelaev ka Metsakodu vetesse ja pööratud Metsakodu nn. „Paide sõjasadama“ lähedusse kivi otsa, kohe kõhuli kinni!

No, sellest kõigest sai palju nalja – just nagu selle päris allveelaevaga!

Lõkkevana Ats aga ei lõpetanud lõkke tavalise hundu unelauluga, vaid teatas, et magama ei ole vajalik minna, sest kohe algab tants.

Ja valges suve öös kõlas laul ja pillihääli....

AoV.

Gamla Stan's

RADIO-TV STORA NYGAT. 37 STOCKHOLM
TELEFON: 11 01 21 - 10 63 21

Teenendamine eesti keeles!

Omanik K. Ring

Loenguteseeria eesti kultuurist

Eesti Kultuuri Koondis kavatseb eeloleval tegevushooajal korraldada loenguteseeriat eesti kirjandusest, kujutavkunstist ja muusikast. See toimuks õpiringis raames ja eelduseks on küllaldane arv osavõtjaid. Asjahuvilisi palutakse end registreerida EKK büroos, Walling. 32-I, tel. 08/11 31 16. Büroo on augustikuul avatud esmasp.–reede kell 9–16.

Kes Kus?

* Turundusökonoom Alar Harald Aksberg Stockholmist ning helilooja ja pianist Helve Sastok Edmon-tonist Kanadas laulatati Dalarö kirikus.

* Einar Siim ja Gunilla Hasselrud Nackas said teise poja.

* Jaan Paju ja Britt Sandberg laulatati Segeltorpi kirikus Huddinges.

* Jüri Sven Kuldkepp ja Monica Seeman mõlemad Saltsjö-Duvnäsist, laulatati Boo kirikus. Pruutneitsid olid Jüri õetütred Leena ja Anna Källqvist.

* Maj-Liis Tooming ja Bror Nordqvist kihlusid Stockholmis.

* Johan Rutbergil ja ta abikaasal Anne-Liisil, neiuana Jallai, sünnis 13. juulil Stockholmis tütar.

* Tiit Sepp'al ja Ingrid Karlssonil sünnis 23. juunil Stockholmis poeg.

* Rein Seensalu'l ja ta abikaasal Anul, neiuana Saarela, sünnis Danderydis tütar.

KUMLA

* Irene Villsaar tähistas 28. juunil Kumlas oma 60. sünnipäeva. Juubilar on sündinud Padise vallas Harjumaal.

* Anne-Ly Kilk ja Berbe Björk laulatati Lerbäckis kirikus jaanilaupäeval. Pruudi isa on EFLK Kumla koguduse esimees.

* Mats Mikiver tuli Kumla GP jalgrattasõidus 2. juulil teisele kohale.

* Mare Roosa ja Olav Wennerlund Tängersöast, laulatati Hallsbergis. Pruut oli riietatud Hiiumaa rahvapäraväise. Ta isa on olnud pikemat aega tuntud Örebro seltskonnategelane.

ÖREBRO

Sport

Örebro City Maratoni jooksid käesoleval aastal kolm eestlast. Neist oli parimaks Hallsbergi politsei Vello Phiel, kelle ajaks oli 2.38.11.63. Teiseks jäi Heino Meriloo, Kumla Spare Club, kelle aeg oli 3.23.54.16, ja kolmandaks Ilmar Taaler, kes võistles Pälssboda Golfi koosseisus, ajaga 3.35.14.61.

Maratoni jooksu ajal olid ilmatungimused väga raskest – puhus tugev tuul ja tuli äikesevihm, mis kestis pea terve jooksu ajal. Vello Phiel jäi oma ajaga Rootsi Politsei Maratonis teisele kohale, nagu märgib „Nerikes-Ällehanda“.

Göteborgi Eesti Algkooli lõpetajad 1982.a. kevadel koos õpetajate ja lastevanematega. 1. rida (vasakult): Heldi Nõmme, Karin Mägi, Armo Altoja, koolijuhataja Aho Rebas, Leena Mägi, Marje Seimre ja Jasmin Kuldasaar. 2. rida (vasakult): Aita Heinsoo, Adolf Altoja, Birgitta Mägi, Hilka Altoja, Margareta Mägi, Ants Seimre, Evi Seimre, Emmi Kuldasaar, August Nõmme, Juta Nõmme ja Mare Riisenberg. (Foto: O. Kopler)

Professor Peeter Arumaa nimi jääb elama

Peeter Arumaa, Eesti Vabariigi Tartu ülikooli slaavi ja indo-euroopa keelte professor ning samades üllannetes Stokholmi ülikooli juures, suri 21. juunil 81-aasta vanuses. Ta oli sünd. 11. okt. 1900 Põltsamaal.

Prof. P. Arumaa

(Foto: M. Lepper)

P. Arumaa kuulus sellesse eesti teadlaste generatsiooni, kes oma erilase uurimistööga viisid Tartu ülikooli nime rahvusvahelisse teadusmaailma. Temaga lahkus nüüd elust veel üks järelejäädud vähe- seist sellest eminentsest teadlaste perest. „Lahkunule ei saaks kor- rata traditsiooniliselt sõnu: Puhka rahu! Ta nimi jääb ju püsima elava- na tema eriala teaduses“, ütles oma järelehüüdes professor Gustav Ränk, ise üks sellesse põlvkonda kuuljaid.

Professor Arumaa kolme vara- sama õpilase ja hilisema kolleegi poolt alla kirjutatud nekroloogis – Anders Sjöberg, slaavi keelte professor Stokholmi ülikoolis, Ruke Dravina, balti keelte profes- sor samas ja Sven Gustavsson, slaavi keelte professor Uppsala üli- koolis („Svenska Dagbladet“ 10.7. 82) – tõstetakse Peeter Arumaa esile kui humanist ja keeleurija tõelises euroopalises mõõdetes.

Järelehüüdele allakirjutatud hindavad väga kõrgelt prof. Aru- maa uurimistööd tema eksklusiiv- sel erialal ja sellega piirlevais- ristlevais distsipliinides nii Tartu ülikoolis kui hiljem Stokholmis. Nad annavad kiiduväärse tunnus- tuse ka tema pedagoogilistele või- metele oma alla teadlaste järe- laskvu koolitamisel: „Tal oli silma- paistev oskus laiendada oma õpi- laste vaatevälja ja õpetada meid mitte ainult tungima slavistika mitmehaardelise maailma, vaid ka juhtida meid selle piirialade juur- de.“

Õpetaja Ivar Poell, Räcksta krematooriumi kabelis 5. juulil Peeter Arumaa siit ajalikust ma- alimast ära saates, oli valinud mo- toks apostel Pauluse sõnad: Kui ma olen teinud kõik siis olen ma ainult täitnud oma kohustuse.

Need sõnad viitasid lahkun- väljapaistvale teaduslikule pärandi- le, mille ta jätab eesti, rootsi ja rahvusvahelisele keeleteadusele. Ta jõudis viia lõpule ka viimse kohustuse – kapitaalse uurimuse vanaslaavi grammatika alal: „Urs- laische Grammatik“, mille esimene

kõide ilmus Saksamaal 1964.a. ja viimase, kolmanda kõite, lõppkor- rektuur jäi kadunu kirjutuslauale. See hiigeltöö avab täiesti uusi vaa- tekohti slaavi keelte vanima ajalo- o suhtes, ütlevad Peeter Arumaa kol- leegid temale pühendatud mä- lestusartiklis.

*
Tagasivaatest prof. Arumaa vil- jakale tööpõllele, olgu siin meenu- tatud vaid üksikud etapid. (Üksik- asjaliselt kirjutatud ilmus „Teataja“ P. Arumaa 80-sünnipäeva puhul).

Pärast õpinguid Tartu ülikoolis (1921–27) – indo-euroopa kee- led, slaavi filoloogia, soome-ugri keeled – täiendas ta end Berlii- nis ja Prahast, kogus Leedus mur- dematerjale, millest kasvasid välja ta leedu ainelised uurimused.

Arumaa esimene suurem töö oligi „Litauische mundatliche Texte aus Wilnauer Gegend“. Leeduaine- line oli ka tema doktoriväitekirj (kaitsitud Tartu 1934) „Unter- suchungen zur Geschichte der lit- tauischen Personalpronomina“.

P. Arumaa nimetati nüüd Tartu ülikooli slaavi keelte dotsendiks ja 1934.a. professoriks, hiljem ka indo-euroopa keelte võrdleva keeleteaduse professoriks. Aastail 1936–40 valmis professor Arumaa koostöös vene keele lektori B. Pravidini ja eesti keele õppejõu J.V. Veskiga „Vene-eesti sõnara- mat“, mille teine trükk (muutma- ta) ilmus Tallinnas 1975.a. kahes köites, kokku 1452 lk.

„EN entsüklopeedias“ seisab Peeter Arumaa kohta 8 rida. Säält loeme, et ta õppis Tartu ülikoolis ja oli sääl slaavi ja indo-euroopa keelte professor, elab 1944.a. sa- dik Rootsis ja oli alates 1950.a. Stokholmi ülikooli slaavi keelte professor. Just kui oleks ta mõel- nud Rootsi professoriks tulla.

Ent aastarv 1944 ise ütleb, miks ja kuidas ta „Rootsi elama“ tuli. Prof. Arumaa koos oma kunstnikust abikaasa Karin Luts- uga põgenes tolle aasta sügisel ohdlikku mereteede pidi ühes suure arvu akadeemiliste õppejõudude ja loova intelligentsiga siia truu- levarju idast läheneva kommunismi taaslainetuse eest.

Lundi ülikoolis, kus P. Arumaa esialgu rakendati oma erialal, pais- tis ta varsti silma soliidse teadus-liku tagapõhja ja teaduslike uuri- miskogemuste poolest. Ta kutsuti oma eriala professoriks Stokholmi ülikooli ja valiti a. 1956 liikmeks Rootsi auväärseesse humanistlike teaduste instituutsiooni – Kungliga Vitterhets- Historie- och Antikvitets Akademien. See oli ülimalt hinnanguks tema teaduslikule töö- le, mida prof. Arumaa väsimatult siin jätkas. „See töö koos tema pedagoogilise tegevusega akadee- milisel tasemel on viinud Stok- holmi ülikooli osakonna esma- järgulise tähtsusega selle ala insti- tuutsiooniks Põhjamaadel, olles ju- ba andnud neli selle ala professo- ri“, ütles prof. Anders Sjöberg oma järelehüüdes lahkun kirstu juures. A.L.

Felix Marand'it
mälestades

4. juulil suri Danderydi haiglas Felix Marand. Ta oli sünd. 5. okt. 1902 Võrus, kus veetis oma noo- rusaastad ja koolipõlve. Vabadus- sõja võitlused ägenesid. 1919.a. mais ja juunis toimusid lahingud vene punaväga Irboska-Pihkva liinil ja saksa landesveeriga lõuna- rindel. 20. mail 1919 astus 17 aastane Felix Marand vabatahtliku õppursõdurina Laiarõpemelise Soomusrongi Nr. 2 dessant- pataljoni koosseisu.

Olgu järgnevalt peatatud mõne- del lahingul, millest Felix Marand osa võttis.

Optjoki jõel oli sild purustatud, mis takistas meie soomusrongi edasitungi Pihkva suunas. Purustatud silla paran- damine polnud mõeldav, sest seda val- vas kommunistide soomusrong „Trotz- ki“, mille vallutamine meie vägedel küll ebaõnnestus, kuid „Trotzki“ tõmbus tagasi Irboska suunas. Meil avanes nüüd võimalus Optjoki jõe sild parandada ja oma soomusrongiga 25. mail vabalt Irboska poole sõita.

Rongil asuvad dessantväeosad, millede koosseisu kuulus ka Felix Marand, puhastasid ümbruskonna külasid vaenlastest toetades nii tõ- husalt Kuiperjanovi partisanide pa- taljoni päeletungi Vana-Irboska suunas.

Õel vastu 24. maid tuli L.R.S. Nr. 2 võitlusõigus kommunistliku Eesti Kiti- diivisi ülel R. Ritt mehe poole üle koos mõne roodu sõduritega. Punadiivisi üle- ma ületulek tekitas segadust enamlaste ridades. Nad põgenesid nüüd Pihkva suunas. Kuna Velikaja jõel oli raudtee- sild purustatud suunati nüüd L.R.S. nr. 2 Valga-Riia raudteeliinile.

Nimelt ohustas meie vabadust nüüd saksa landesveer. Felix Ma- rand tegi jällegi dessantvägede koosseisu kaasa kõik lahingud landesveeri vastu, kes löödi tagasi ja purustati.

L.R.S. Nr. 2 suunati taas Pihkva- Ostrovi liinile, kus Felix Marand tegi kaasa kõik dessantväeosa lahingud. 1919.a. oktoobri algul muutus olukord kriitiliseks Lätis, kuna vene valgete nn. Läänearmee polkovnik Bermont-Ava- lovi juhtimisel oli vallutatamas Riia lin- na. Lätlaste palvel saadeti L.R. Soomusrongid nr. 1 ja 2 Soomusrongide Diivisi ülema abi kapten Arnold Hin- noni juhatusel kiiresti Riiga, mille põh- japoolel osa ja Diüna jõe sillad võeti soomusrongide valdusse.

Felix Marandil tuli nüüd valvata Diüna sildu. Kui olukord Riias stabiliseerus, siis meie soomusrong- gid andsid linna kaitse üle Läti väeosadele.

L.R.S. Nr. 1 ja 2 suunati nüüd Pihkva liinile abiks Loodarmeele. Võitlusil Pihkva all sai Felix Ma- rand 5. nov. 1919 haavata. Ta vii- bis kaks kuud Tartus haiglaravil ja saabus 5. jaan. 1920 tagasi rongile.

Meie südamlük tänu sugulastele ja sõpradele, kes meie amsat abikaasat ja isa

Felix Marand'it

ärasaatma tulid ning ta kirstu lilledega kaunistasid.

Samuti täname kõiki, kõi- ki meie avaldatud kaastunne- te eest soojade sõnade ja lil- lesaadetiste näol.

Hilda ja Peeter

Meie armas

Felix Marand

mälestavad leinas

Ervin ja Liiida
Peeter
Piret
Paul Korrol
Silvia Korrol

Eesti Vabadussõja võitlejat

Felix Marand'it

leinab kurbuses ja
kaastundes perekonnale

L.R. Soomusrong Nr. 2
Sõprusühing

Felix Marand'it

mälestavad leinas ja
avaldavad kaastunnet
perekonnale

Eesti Rahvusnõukogu
Teataja

Nüüd oli juba sõlmitud vahera- hu ja Tartus toimusid rahuläbirä- kimised. 2. veebr. 1920 kirjutati alla rahuleping Eesti ja N. Vene- maa vahel. Iseseisvusajal oli Felix Marand kirjastusühisuse „Täht“ trükkikoja juhataja Võrus.

1944.a. põgenes ta kodumaalt teise nõukogude okupatsiooni eest üle Saksamaa Rootsi, kus võitis elavalt osa seltskondlikust elust, eriti L.R.S. Nr. 2 Sõprusühingu tegevus oli talle südamelelähedane.

Kolm kuud enne oma 80. sünnipäeva lahkus ta sidamehaiguse tagajärjel jättes leinama abikaasa Hilda, poeg Peetri, sugulased, sõb- rad ja ka L.R.S. Nr. 2 Sõprusühin- gu. Meie sügavaim kaastunne pere- konnale.

Felix Marand'ga on üks Eesti vabadusvõitleja igavikku läinud. Puhka rahu!

Tõnis Kint

Meie armas

Ene-Mai Rebas

* 12.4.1947
+ 28.6.1982

AHO

Martin Karin
Isa ja ema
Tiina ja Reet perekondadega
Hain ja Eli perekondadega
Robert ja Heli

Matus toimus esmasp., 12. juu- lil Helga Korseti kabelis, Kvibergi kalmistul Göteborgis.

Kallis

Anu

sügavas leinas

Erna ja Mart Laanemäe

Leinateateid

Linda Koskel, neiuina Valter, suri 23. juunil Upsalas. Ta oli sünd. 11. mail 1912 Rakveres.

Alide Voojärvi suri 16. juunil Nyköpingis. Ta oli sünd. 21. märtsil 1920 Vilsandil.

Elfriide Puusepp suri 17. juunil Lindomes. Ta oli sünd. 7. veebr. 1920 Kolga-Abas.

Mary (Meeri) Westerblom suri 17. juunil Eskilstunas. Ta oli sünd. 25. juulil 1910 Tallinnas.

Dr. August Moks suri 23. juu- nil Solnas. Ta oli sünd. 2. okt. 1902 Võisikus.

Dipl. ins. Eero Muna suri 8. juunil Vancouveris, Kanadas. Ta oli sünd. 3. mail 1912 Tartus.

Kapten KS dipl. Aleks Kurgvel suri 16. juulil New Yorkis. Ta oli sünd. 13. sept. 1904 Kuresaare.

Mereväe vanemleitnant Rudolf Rosimann suri 7. juulil Göte- borgis. Ta oli sünd. 2. sept. 1906 Raplas.

Elviine Haablahe suri 30. juunil Göteborgis. Ta oli sünd. 19. aug. 1888 Vihterpalus.

Johannes Pirsont suri 30. juunil Borås. Ta oli sünd. 17. dets. 1901.

Pauline Marie Ruut suri 28. juunil Stokholmis. Ta oli sünd. 6. sept. 1895 Tallinnas.

Ralf Mühlberg suri 2. juulil Stokholmis. Ta oli sünd. 16. juunil 1922.

Uno Aulik suri 25. juunil Stok- holmis. Ta oli sünd. 16. juulil 1934.

Tiit Andres Kokker suri 8. juulil St. Louis'is, USA-s. Ta oli sünd. 25. veebr. 1935 Tallinnas.

STOKHOLM

EELK Peapiiskoplik Kogudus Jakobi kirikus

Pühap., 15. aug. kell 9.00. Montreali Jaani koguduse õpetaja abipraost Heino Laanots. Pääle jumalateenistust on kaetud kohvilaud Malmtoorgsgatan 5.

Pühap., 22. aug. kell 9.00 EELK Usuteadusliku Instituudi jumalateenistus.

Pühap., 29. aug. kell 9.00 EELK Usuteadusliku Instituudi kolmanda euroopa kursuse lõpu jumalateenistus.

Eesti Kultuuri Koondises registreeritud üritused

Esmasp., 23. aug. kell 10.00 Stokholmi Eesti Algkooli 1982/83 õppeaasta avakutsu kooli aulas, Svartmansgatan 20-22 Vanalinnas.

Kolmap., 8. sept. kell 18.00 Karin Saarseni fotode näituse avamine Eesti Kultuuri Koondise korraldusel Eesti Majas.

Laup., 11. sept. kell 13.00 E. Lenderi Tütarlaste Gümnaasiumi 75.a. juubeli tähistamise aktus ja sellele järgnev koosviibimine Stokholmi Eesti Maja seltskondlikes ruumides, Walling. 34-1.

Laup. ja pühap., 11.-12. sept. toimuvad Kungla Suvekodus METROO päevad. Kava algab 1 a u p ä e v a hommikul kell 10.00. Kunglasse pääseb bussiga nr. 636 sõites Östra Stationist kuni Östersjö brygga peatuseni. Õöbimine kahe öö eest kr. 40:— (oma linad!), toitlustamine umbes kr. 100:—. Osavõttust teatada hiljemalt 1. sept. Leena Männik 08/ 46 10 09, Peeter Paljak 08/ 46 56 24, Jüri-K. Seim 08/ 37 09 85.

Reedel, 17. sept. kell 18.00 Eesti Majas Artur Tuisk'i maalide näituse avamine.

Reedel, 1. okt. kell 18.00 Eesti Majas Endel Kõksi kunsti ülevaatenäituse avamine Eesti Kultuuri Koondise korraldusel.

Ettekanne Anton Hansen-Tammsaarest

Esmasp., 23. aug. kell 18.00 kõneleb mag. Rudolf Kiviranna New Yorgist Eesti Majas, Wallingatan 34-1 teemal: Anton Hansen-Tammsaare ja tema „Tõde ja õigus”. Religioon-psühholoogiline vaatlus.

Harrastusmaalijad

EKK kavatseb korraldada novembris harrastusmaalijate — amatöörkunstnike — tööde näitust. Asjast huvitatuid palutakse oma osavõttust teatada EKK büroole, Box 657, 101 29 Stockholm.

„Seitse Kunsti” Seedriorul

Eesti Kunstide Keskus Torontos korraldab 15.-21. augustini Eloras Seedriorul eesti kunstinäda „Seitse Kunsti” laagrina. Tegeldakse kujutav kunstiga, foto ja videoga, muusikaga, liikumisega, rahvarõivaste, eesti keele ja elukunstiga vastavate erialade asjatundjate juhtimisel.

Toidu- ja ööbimiskulud 130 kanada dollarit, õpilastele 90 doll. ja lastele 60 doll. Pääle laagri lõppu korraldatakse soovijaile transport 22. aug. algavasse metsaülikooli. Lähemat informatsiooni saab aadressilt:

Estonian Arts Centre
958 Broadview Avenue
Toronto, Ont.
Canada M 4 K 2 R 6

Kes? Kus?

* Arhitekt **Vello Riimar** tähistas 29. juulil Kristinehamnis oma 50. sünnipäeva.

* **Anu ja Mart Dsilnale** sündis Danderydis teine poeg.

Kaks öde ja kaks venda abiellusid

Jaani Martin Jürisoo Skarast ja **Gun Margareta Engdahl** Fotikälst ning **Tõnis Gerhard Jürisoo** Horredist ja **Gerd Elisabeth Engdahl** Fotikälstist.

EELK Göteborgi ja Lääne-Rootsi kogudus

Teenib Jaak P. Reesalu

ALINGSÅS

Laup., 14. augustil kell 15.00. Koguduse ühine väljasõidu jumalateenistus Ulricehamnis. Laululehed. Koosviibimine kohvilauas.

BORÅS

Pühap., 8. aug. kell 15.00. Kalmistupiha jumalateenistus Krematooriumi kabelis. Laululehed.

Laup., 14. augustil kell 15.00. Koguduse ühine väljasõidu jumalateenistus Ulricehamnis. Laululehed. Koosviibimine kohvilauas.

GÖTEBORGI

Laup., 14. augustil kell 15.00. Koguduse ühine väljasõidu jumalateenistus Ulricehamnis. Laululehed. Koosviibimine kohvilauas.

HALMSTAD

Laup., 14. augustil kell 15.00. Koguduse ühine väljasõidu jumalateenistus Ulricehamnis. Laululehed. Koosviibimine kohvilauas.

LYSEKIL

Laup., 14. augustil kell 15.00. Koguduse ühine väljasõidu jumalateenistus Ulricehamnis. Laululehed. Koosviibimine kohvilauas.

UNDEVALLA

Laup., 14. augustil kell 15.00. Koguduse ühine väljasõidu jumalateenistus Ulricehamnis. Laululehed. Koosviibimine kohvilauas.

Koguduse õpetaja on kättesaadav telefonidel 031/11 81 56 (Koguduse kantsleis Göteborgis, Drottningg. 27, pühadevabal esmasp. ja kolmap. kella 12.00—14.00) või kodus 031/44 41 40.

Koosviibimine Pariisis Eesti Pensionäride Klubi kokkutulekul. Ees (vasakult) külastas Rootsi: Marta Varma, kelle abikaasa min. Aleksander Varma oli EV esindaja Pariisis ja Eesti Komitee Naissektiooni esinaine Asta Lepik ning Pariisi Eesti Seltsi esimees Aleksander Siion. Seisavad (vasakult): Agnes Bianco, Irene Tedersoo, Paula Delacherie, Hilda Weide, Benita Siion ja Hilda Polberg

(„Teataja” foto)

ULRICEHAMN

EELK Göteborgi ja Lääne-Rootsi Koguduse väljasõit

toimub laup., 14. augustil looduskauis Asundeni järve orus ja lõvakult asuvasse Ulricehamni.

Alingsåsi väljub buss kohalike eestlastega raudteejaama juurest kell 9.30;

Boråsist Södra Torget'ilt kell 10.00;

Göteborgist Hedeni bussijaamast kell 9.00 ning

Halmstadist Norra jaamast kell 9.00. Lähemat informatsiooni sõidu kohta on võimalik saada kohalike koguduse juhataste ja nõukogude liikmetelt.

Meie reistuse kulgeb Borås kaudu üle Dalsjöfors, Dannike, Forssa, Torpa, Hovsnäsi, Finnekumla, Åseda, Holmi, Fästeredi, Vegby, Marbäck, St. Skotteki Ulricehamni. Seega saabuksime Ulricehamni Asundeni ida kalastele asetsuva tee kaudu. Teel soovikohaselt peatused vaatamisväärsustega tutvumiseks või tee-kohvi joomiseks.

Ulricehamnis kavatseme päle linnaga tutvumist külastada kohalpaale Kultuurimaja (Kulturhuset) kus toimuvad näitused. **Kell 15.00** algab ühine jumalateenistus Ulricehamni kirikus.

Kirik oma ette on samuti vaatamisväärsus. Arvatavasti pandi sellele alus eialgsel kujul XII sajandil. Ulricehamn, enne 1741.a. tuntud Bogesundi nime all, oli keskajal ainuke linn lõuna Västergötlandis ning vanim Ålvsborgi läänis. Muinasleud Åtra orus meenutavad igivana kultuurmaad, Ulricehamni on saanud oma praeguse nime kuninganna Ulrika Eleonora nimest. Linna peatänav on osa keskaja maanteest läbi Åtra oru. Linna rüüstasid taarlased pärast lahingut Asundeni jään 1520.

Jumalateenistuse peab koguduse hingeajane **Jaak P. Reesalu**. Pärast jumalateenistust on ühine koosviibimine kohvilauas koguduse majas, mis asub üle öue. Ning pärast koosviibimist kojuõit.

VP

* **Villem Raudmaa** tähistas Göteborgis oma 75. sünnipäeva. Ta on Göteborgi Eesti Maja juhataste liige ja majavanem ning skautluse tegelane.

Kes? Kus?

* Kunstnik **Olev Mikiver** tähistas 11. juulil Malmös oma 60. sünnipäeva. Tema loomingut vaatleme lähemalt järgmises lehes.

* Pangadirektor **Louis Mölder** tähistas 16. juulil Stocksundis oma 50. sünnipäeva.

* Arhitekt **Rein Kõrgma** tähistas 9. juulil Solnas oma 50. sünnipäeva.

* Kontsertpianist **Käbi Laretei** tähistas 14. juulil Stokholmis oma 60. sünnipäeva.

* Metsateadlane **Elmar Kohh** tähistas 6. juulil Stokholmis oma 75. sünnipäeva.

* Kunstnik **Valfrid Luther** tähistas 6. juulil Eskilstunas oma 50. sünnipäeva.

* **Voldemar ja Helmi**, sündinud Tedre, **Avatared** pühitsesid 24. juulil kuldpulmi Norrköpingis. Jaanipäeval 1932.a. laulatati nad Väike-Maarja kirikus.

* **Voldemar Avatare** tähistab 3. augustil oma 80. sünnipäeva Norrköpingis. Ta on sündinud Kuusalus Harjumaal. Vaatamata pensionaeriks jõudmisele on ta aktiivselt tegev mitmes Norrköpingi eesti organisatsioonides.

* End. EV sõjaväe kaadriohvitser kapteni aukraadis, insener **Alfred Raidla** tähistas 15. juulil Stokholmis oma 75. sünnipäeva.

* Mereinsener **Ardaleon Prees** tähistas 14. juulil Helsingborgis oma 60. sünnipäeva.

* Veterinaararst **Erich Hanko** tähistas 20. juulil Stokholmis oma 70. sünnipäeva.

* **Michael Käbin** Lundist lõpetas Kalifornia riikliku ülikooli Long Beach'is majandusteaduse magistrina. 1978.a. lõpetas ta Nizza ülikooli Prantsusmaal.

* Statens Jordbruksnämnd'i bürojuhataja **Hans Lebert** Jönköpingski kutsuti üheks aastaks Keenia valitsuse poolt sinna nõuandjaks põllumajandussaadustamise turustamise ja hinnapolitika alal.

Eesti Komitee Naissektiooni väljasõidult laup., 5. juunil Vikingshilli. Grupp daame Almdali maja ees, kus 1944. a. oli eesti põgenikelaager. Vasakult: EK Naissektiooni perenaine Klara Näär (seljaga), dr. Liidi Mägi, Anu Mark, Elise Pommer, Manni Väre ja Hilja Pärtel. Parempoolsel pildil vasakult: Ilka Görman, EK Naissektiooni sekretär Asta Sagim, esinaine Asta Lepik, Katarina Pärn, kelle majas suvepäev toimus ja Elise Truuve

(„Teataja” foto)